

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PROBLEMATIKA KREDIBILNOSTI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV:
TUJ IN DOMAČ PRIMER**

Ljubljana, marec 2004

NINA JERČIČ

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis:

KAZALO

1	UVOD	1
2	RAČUNOVODSKA POROČILA PODJETJA	2
2.1	LETNO POROČILO PODJETJA IN NJEGOVE SESTAVINE	2
2.2	NAMEN IN ZNAČILNOSTI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	4
2.3	ODGOVORNOST ZA PRIPRAVO RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	5
2.4	UPORABNIKI RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ	5
3	REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	7
3.1	REVIZIJA IN VRSTE REVIDIRANJA	7
3.2	STANDARDI IN NAČELA REVIDIRANJA	9
3.3	POSTOPEK REVIZIJE IN NJENI ZAVZANCI	10
3.4	VLOGA REVIZORJEV	11
4	ODKRIVANJE RAČUNOVODSKIH PREVAR	12
4.1	NAPAKE IN PREVARE V RAČUNOVODSKEM POROČILU	12
4.2	NAJBOLJ TIPIČNE PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	13
4.3	VLOGA REVIZORJA PRI ODKRIVANJU IN PREPREČEVANJU RAČUNOVODSKIH PREVAR	15
4.4	KAZENSKA ZAKONODAJA V PRIMERU PREVAR V RAČUNOVODSKEM POROČILU	17
5	AMERIŠKI PRIMER - ENRON	18
5.1	PREDSTAVITEV PODJETJA	18
5.2	PREVARE IN NAPAKE PRI POSLOVANJU	19
5.3	NEPRAVILNOSTI IN PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	21
5.4	RAZSEŽNOSTI IN POSLEDICE AFERE	22
5.5	REVIZIJSKA HIŠA ARTHUR ANDERSEN	24
5.6	ENRON DANES	25
6	SLOVENSKI PRIMER - SIB BANKA	26
6.1	PREDSTAVITEV BANKE	26
6.2	PREVARE IN NAPAKE PRI POSLOVANJU	27
6.3	NEPRAVILNOSTI IN PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH	29
6.4	RAZSEŽNOSTI IN POSLEDICE AFERE	31
6.5	REVIZIJSKA HIŠA ITEO ABECEDA	34
6.6	SIB DANES	34
7	SKLEP	35
8	LITERATURA	38
9	VIRI	39

1. UVOD

Vzporedno s hitrim gospodarskim razvojem ter političnimi spremembami v Sloveniji in drugod po svetu, čedalje bolj narašča gospodarski kriminal. Nekateri hitre spremembe težko dohajajo, medtem ko drugi izkoriščajo takšne okoliščine za ravnanje v svojo korist, na račun prvih seveda. Ena izmed oblik gospodarskega kriminala je zavajanje zunanji uporabnikov računovodskih izkazov. Med takšna kazniva dejanja sodijo prirejanje ter ponanrejanje računovodskih poročil, uničevanje računovodskih listin, zloraba notranjih informacij in namerno oviranje nadzora poslovanja.

Vsa omenjena dejanja so se tako po svetu, kot žal tudi pri nas že zgodila, kar ni nobeno presenečenje, saj se metode nadzora nad kriminalom ne razvijajo tako hitro kot kriminal sam. S prehodom v nov gospodarski sistem, v času osamosvojitve in v prihodnosti z vstopom v Evropsko Unijo, je in bo tudi Slovenija vse težje dohajala nove oblike kriminala, ki se bodo pojavljale ter se bo tako učila šele na svojih napakah.

Za podjetja in državo ima pri nadzoru poslovanja poleg računovodstva zelo velik pomen revizija. Revizorji imajo namreč ugled objektivnega strokovnjaka, ki deluje neodvisno od nadziranega podjetja, medtem ko je računovodstvo bolj povezano s svojim podjetjem, kar jim daje bolj subjektiven značaj. Naloga revizorjev je, da preverjajo pravilnost ter poštenost računovodskih poročil, ki so namenjena zunanjim uporabnikom, da se bodo le ti lahko lažje in bolj pravilno odločali. Velikokrat revizorske hiše res pripomorejo k boljšemu nadzoru nad poslovanjem podjetij, vendar pa včasih tudi zanemarijo svoje dolžnosti, ker jih premami denar in zaslužek, ki je pri nelegalnem počtetju znantno večji, saj gre za večje tveganje, kot pri legalnem.

Cilj naloge je tako raziskati problematiko zavajanja predvsem zunanjih uporabnikov računovodskih poročil, kot so delničarji, banke, dobavitelji in investitorji, ter tudi nekaterih notranjih uporabnikov, v tem primeru mislim predvsem na zaposlene v podjetju, ki zaradi padca poslovanja ali celo stečaja, po odkritju nepravilnosti, velikokrat največ izgubijo. Za doseg omenjenega cilja sem uporabila tako teorijo kot prakso na tem področju.

V prvem delu naloge, ki obsega tri poglavja je problematika najprej obravnavana s teoretičnega vidika:

Drugo poglavje opisuje kakšna naj bi bila računovodska poročila, kdo jih mora izdelovati in kakšen pomen imajo za same uporabnike. Tretje poglavje je

namenjeno reviziji in nalogam revizorjev, ki so jih dolžni opravljati. V četrtem poglavju je že bolj konkretno omenjeno kakšne vrste prevar poznamo, kakšno vlogo imajo revizorji pri njihovem odkrivanju in kako so takšna kriminalna delovanja kaznovana.

Drugi del naloge tako temelji na praksi iz področja prevar in napak v računovodskih poročilih in je sestavljen iz dveh poglavij:

Najprej je predstavljen primer ameriškega energetskega velikana Enrona, ki velja za največji stečaj v zgodovini ZDA in je s svojim obsegom ter posledicami šokiral celoten poslovni svet. S pojavom takšnega kriminala, kot se je dogajal znotraj podjetja, je začel val korupcij, ki se pojavljajo danes in se bodo v večji meri tudi v prihodnosti. Nato je na podoben način opisan primer SIB banke v Sloveniji, kjer prav tako obstaja sum o zavajanju zunanjih uporabnikov računovodskih izkazov. Pogled na dogajanje sem predstavila s stališča različnih zunanjih uporabnikov. Po mnenju mnogih je dogajanje v zvezi s SIB banko tipičen primer slovenske tranzicije ter napredka v razvoju slovenskega gospodarstva.

2 RAČUNOVODSKA POROČILA PODJETJA

2.1 LETNO POROČILO PODJETJA IN NJEGOVE SESTAVINE

Zakon o gospodarskih družbah je leta 2001 uvedel vrsto novosti pri sestavljanju letnega poročila podjetja. Tako sedaj letno poročilo vsebuje dva vsebinska sklopa, in sicer računovodske izkaze s pojasnili (prej je bilo to računovodsko poročilo) ter poslovno poročilo. V grobem gre za podobna poročila kot pred spremembo zakona, vendar sta pri obeh spremenjena tako obseg kot vsebina.

Vsa podjetja so dolžna sestaviti bilanco stanja in izkaz poslovnega izida ter v priložo k izkazom pojasniti k predstavljenim vrednostim v računovodskih izkazih, ki jih zahteva zakon o gospodarskih družbah. Podjetja zavezana k reviziji, morajo računovodski del letnega poročila sestaviti bistveno obširneje. Dodatno je potrebno sestaviti izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala ter razkritja, ki jih slovenski računovodski standardi predpisujejo za vse pomembne zadeve.

Poznamo več vrst računovodskih izkazov, ki skupaj sestavljajo računovodsko poročilo in s tem celotno sliko poslovanja podjetja. Vsak računovodski izkaz ima svoj način prikaza poslovanja podjetja, vendar pa je in tudi mora biti končni rezultat vedno enak.

Bilanca stanja prikazuje višino in strukturo sredstev in obveznosti do virov

sredstev v določenem trenutku. Sestavlja se najmanj enkrat na leto in se nanaša na zadnji dan poslovnega leta. Objavljena je v računovodskem poročilu podjetja. Vsebinsko je to končna bilanca stanja, ki je ob enem tudi začetna bilanca stanja v naslednjem poslovnem letu. Za notranje potrebe podjetja se lahko sestavlja tudi večkrat letno.

Izkaz poslovnega izida je dinamičen računovodski izkaz, ki se nanaša na obdobje in ne na določen časovni trenutek. Sistematično in urejeno prikazuje poslovnoizidne tokove določenega obdobja. Po Zakonu o gospodarskih družbah je potrebno izkaz uspeha sestaviti za vsako poslovno leto in ga prav tako objaviti v računovodskem poročilu. Tako kot bilanca stanja se lahko sestavlja večkrat letno in ob posebnih dogodkih, kot so: statusne spremembe podjetja, spremembe lastništva, združitve z drugim podjetjem, sanacija, likvidacija, stečaj in ostali pomembni dogodki.

Izkaz finančnega izida v ožjem smislu prikazuje preskrbo z denarjem in sredstvi. Namenjen je dolgoročni analizi finančnega položaja podjetja in sistematično ter urejeno prikazuje finančne tokove v določenem obdobju. Sestavlja se za obdobje celega leta, za krajša obdobja pa se sestavlja izkaz denarnih tokov. Za razliko od bilance stanja in izkaza uspeha, ki ju je potrebno sestavljati vsem podjetjem, izkaz finančnih tokov ni obvezen za vse.

Razkritja so pomembna za uporabnike računovodskih izkazov oziroma letnih poročil. Računovodski izkazi s pojasnili in dodatna razkritja, naj bi uporabnikom zagotavljali pomembne informacije o podjetju, ki so jim v veliko pomoč pri odločanju.

Pojem razkritje je v najširšem pomenu prikaz katerekoli informacije o izbranem podjetju. S tem so mišljene vse informacije iz letnih poročil podjetij, objav v tisku in vseh drugih virov. V ožjem, računovodskem pomenu so razkritja vse razkrite informacije v letnih poročilih, razen tistih, ki so razkrite prek temeljnih računovodskih izkazov. Razkritja računovodske izkaze dopolnjujejo, zato ne vsebujejo vrednostnih podatkov, ki so že prikazani v samih obrazcih. Poznamo vrednostna in nevrednostna razkritja (Vezjak, 2002, str.30):

Vrednostna so tista, ki dodatno razlagajo vrednosti zapisane v obrazcih računovodskih izkazov;

Nevrednostna pa so lahko dodatni opisi, dejstva ali druge informacije, ki so izražene v nedenarnih enotah.

Računovodske informacije za zunanje uporabnike so za slovenska podjetja predpisane z zakonom o gospodarskih družbah. Po zakonu o gospodarskih

družbah in glede na slovenske računovodske standarde je potrebno razkriti (Vežjak, 2002, str. 32):

- uporabljene metode vrednotenja posameznih postavk,
- kapitalske povezave,
- podatke o delnicah,
- dolgoročne obveznosti in obveznosti, ki so stvarno zavarovane,
- informacije o čistih dobičkih po odsekih,
- povprečno število zaposlenih in stroške dela,
- zneske in pogoje posojil članom upravnih, poslovodnih in nadzornih organov.

Seznam je obvezen za vsa podjetja, za tista, ki so zavezana reviziji pa je še bolj obširen.

2.2 NAMEN IN ZNAČILNOSTI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Namen računovodskega poročila, ki je sestavljeno iz večih računovodskih izkazov, je razkrivanje informacij o finančnem položaju, uspešnosti in njunih spremembah znotraj podjetja. Vpogled v takšne informacije je zelo koristen širokemu krogu njihovih uporabnikov, saj jim pomagajo pri pravilnem odločanju in ravnanju. Pomembnost računovodskih informacij je za različne uporabnike prav tako različna. Na bistvenost teh informacij vpliva vrsta in pomembnost glede na posameznega uporabnika. Vseeno pa je za vse uporabnike pomembno, da so računovodska poročila zanesljiva, nepristranska, razumljiva, bistvena in primerljiva, kar so hkrati tudi temeljne značilnosti takšnih poročil.

O zanesljivosti računovodskih podatkov govorimo, če so le ti nepristranski in ne vsebujejo pomembnih napak, tako da res predstavljajo tisto kar trdijo. Prav tako morajo biti razumljivi širokemu krogu njihovih uporabnikov, ob predpostavki, da imajo ti dovolj znanja in strokovnosti, da jih znajo prebrati. Pomembno je tudi, da vsebujejo bistvene informacije, ki uporabnikom pomagajo razjasniti preteklo delovanje in predvideti prihodnje poslovanje. Zadnja in hkrati enako pomembna lastnost pa je primerljivost. Uporabnikom omogoča, da lahko računovodske izkaze primerjajo z drugimi in tako ugotavljajo uspešnost poslovanja ter finančni položaj gleda na ostala podjetja. Primerljivost zagotavlja sestavljanje računovodskih poročil na podlagi veljavnih standardov.

Zavezanci za sestavo letnih računovodskih izkazov so vsi pravni subjekti, ki na trgu samostojno opravljajo pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost in so organizirane kot gospodarske družbe, in sicer lahko kot osebne ali kapitalske družbe. Zavezanci pa so tudi družbe, ki delno ali v celoti opravljajo dejavnosti, ki

niso pridobitne.

Računovodska poročila se sestavljajo za poslovno leto za posamezne poslovne subjekte. Poslovno leto ni nujno enako koledarskemu letu, medtem ko mora davčno, po zakonu o dobičku pravnih oseb, biti enako. Tako se je večina podjetij odločila, da vseeno prilagodi poslovno leto koledarskemu, saj se tako izognejo nepotrebnim zapletom.

2.3 ODGOVORNOST ZA PRIPRAVO RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Za izdelavo računovodskih poročil je večinoma odgovorno računovodstvo, kot računovodski servis ali oddelek znotraj podjetja. Včasih pa podjetja, predvsem obrtniki, pripravljajo poročila kar sami, v teh primerih so tudi sami odgovorni za verodostojnost informacij, ki jih navedejo.

Naloga računovodij je poleg ostalih dolžnosti tudi varovanje koristi lastnikov, posojilodajalcev in drugih uporabnikov računovodskih informacij. Iz tega razloga jim morajo zagotoviti: točnost računovodskih izkazov, likvidnost delujočega podjetja, ne obstoj prevar, izpolnjevanje zakonskih obveznosti ter odgovorno obnašanje podjetja do okolja in družbenih zahtev.

Za pripravo in predstavitev računovodskih izkazov pa je odgovorno samo poslovanje podjetja. Tako so informacije, ki jih vsebujejo ta poročila prirejena njihovim potrebam, čeprav ne spadajo v poročanje o računovodskih izkazih.

Glavni kriterij, ki določa obseg zunanjega poročanja je razvrščanje podjetij na majhna, srednja in velika, je ob enem tudi podlaga za opredelitev zavezanosti družb do revizije njihovih računovodskih podatkov.

2.4 UPORABNIKI RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ

Računovodska poročila so namenjena tako notranjim kot tudi zunanjim uporabnikom. Notranji uporabniki računovodskih informacij so predvsem vodje na različnih ravneh in drugi zaposleni, ki potrebujejo informacije za odločanje pri svojem delu. Upravljalni in nadzorni organi v podjetju se prav tako štejejo med notranje uporabnike računovodskih izkazov, vendar so hkrati uporabniki poročil namenjenih zunanjim uporabnikom, poleg tega pa letna poročila tudi sprejemajo. Prav zato morajo biti računovodske informacije pravilne in resnične, še posebej to velja za zunanje uporabnike.

Zunanji uporabniki računovodskih informacij so (Vezjak, 2002, str.31):

- *Lastniki podjetja kot možni vlagatelji kapitala*; zanima jih dolgoročna donosnost kapitala in s tem kakovost uprave podjetja, ki uresničuje takšne cilje.
- *Posojilodajalci in dobavitelji, ki dajejo dolgoročna posojila in kredite*; zanima jih sposobnost podjetja za odplačevanje posojil in dolgoročna donosnost sredstev.
- *Kupci*; zanima stabilnost poslovanja podjetja, ki vpliva na cene in druge prodajne pogoje.
- *Konkurenca*; zanima jih čista dobičkonosnost in finančni položaj podjetja, saj lahko na podlagi takšnih podatkov oceni svoje tržne možnosti in nadaljne strategije za pridobitev tržnega deleža.
- *Država*; zanimajo jo vse informacije v zvezi s prihodki in ustvarjenim dobičkom, saj na njihovi podlagi ugotavlja dajatve, ki jih mora podjetja odvesti.

Uporabniki potrebujejo pri svojem odločanju predvsem novejšo in trenutno aktualne informacije. Računovodska poročila so zato sestavljena tako, da zadovoljujejo širši krog uporabnikov. Večina se tako lahko odloča na podlagi standardnih računovodskih poročil, nekateri pa potrebujejo popolnejše informacije. V pomoč lažjemu odločanju jim poleg standardnih razkritij posredujejo razna dodatna pojasnila in razpredelnice, saj je na obeh straneh interes za sodelovanje. Ponavadi so to dodatna pojasnila o tveganju in negotovostih, ki se nanašajo na prihodnje poslovanje podjetja.

Vsem uporabnikom je skupno, da želijo zadovoljiti svoje potrebe po določenih, zanje koristnih informacijah, vendar so interesi samih uporabnikov zelo različni in si včasih celo nasprotujejo. Nekateri imajo celo interes vplivanja na sestavo računovodskih informacij, drugi pa jih potrebujejo kot vir kasnejšega racionalnega odločanja. Tukaj je zato pomembna vloga revizorja, ki s svojim strokovnim mnenjem oceni resničnost in poštenost računovodskih poročil.

Pripravljalci računovodskih informacij morajo tako upoštevati različne interese zunanjih uporabnikov. Pri tem se jim morajo čimbolj prilagoditi, ne da bi s tem ogrožali pravice vseh ostalih uporabnikov, do enake popolnosti in vsebine informiranja.

Pravočasne, natančne in uporabne informacije so živčni sistem vsakega podjetja, ki zagotavlja vitalnost njegovega delovanja. O obsegu informacij zunanjim uporabnikom pa se podjetje odloča na podlagi interesov samega podjetja ter notranjih in zunanjih predpisov.

3 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

3.1 REVIZIJA IN VRSTE REVIDIRANJA

Revizija je zvrst nadzora računovodskih in drugih podatkov ter informacij. Gre za presojanje pravilnosti in odpravljanje nepravilnosti v računovodskih poročilih. Poznamo tri vrste nadziranja. Kontroliranje, inšpiciranje in revidiranje, ki je najvišja zvrst nadziranja popravljalne narave, na izvedenskem obravnavanju zasnovano poznejše nadziranje. Opravljajo ga za to pooblaščen zunanji organi, ki niso povezani s samim poslovanjem podjetja in ne delujejo po načelu stalnosti.

Revidiranje je tako neodvisno preiskovanje računovodskih poročil podjetja, ne glede na njegovo velikost in pravno obliko. Revizor je pooblaščen oseba, ki na podlagi svojega strokovnega znanja pregleda računovodske izkaze in o njih poda strokovno mnenje. Njegova naloga je, da razišče ali so dane računovodske informacije res resnična in poštena slika poslovanja podjetja. Dolžnost vsakega revizorja je, da svoja opažanja posreduje lastnikom in drugim uporabnikom računovodskih poročil. Mnenje revizorja je predvsem pomembno za zunanje uporabnike pa tudi za lastnike, zaradi revizorjevega slovesa neodvisnega »sodnika«.

Potreba po revidiranju izhaja iz različnih okoliščin (Deržek, 2002, str. 7):

- spor med pripravljalci informacij in uporabniki lahko povzroči napačno sliko o podatkih,
- informacije imajo pomembne gospodarske posledice za tiste, ki se odločajo na podlagi njih,
- za pripravo in preverjanje informacij je potrebno strokovno znanje,
- potreben je nekakšen vmesni člen med podjetjem in uporabniki, ki jim pomaga presoditi kakovost informacij.

V ožjem pomenu razdelimo revidiranje glede na namen in predmet na (Deržek, 2002, str. 8):

Revidiranje računovodskih izkazov (financial statements auditing); to je zbiranje dokazov o uradnih trditvah navedenih računovodskih poročilih in preverjanje njihove skladnosti z računovodskimi standardi. Gre torej za postopek uradnega potrjevanja. Najprej je potreben preizkus notranjih kontrol, ki jih oblikuje podjetje samo, nato se preverja podatke iz računovodskih izkazov in na koncu, če revizor še nima zadostnih podatkov, se preverja še predračunske izkaze in metodiko računovodskega analiziranja. Naloga revizorja računovodskih izkazov je, da poda objektivno mnenje o resničnosti, poštenosti in realnosti računovodskih

informacij podjetja.

Revidiranje skladnosti s predpisi (compliance auditing); gre za ugotavljanje ali podjetje posluje v skladu s predpisi, normami, zakoni in pravilniki. Kadar revizor ugotovi, da je podjetje kršilo katero od omenjenih stvari, mora obvezno o tem obvestiti za to pristojne organe, ki nato sprejmejo ustrezne ukrepe.

Revidiranje poslovanja (performance auditing, operational auditing, program auditing); je najsodobnejše revidiranje, ki je še v razvoju, pri katerem gre za ugotavljanje uspešnosti in učinkovitosti poslovanja podjetja. Je sistematično pregledovanje delovanja organizacije glede na določene cilje, katerega nameni so oceniti dosežke, ugotoviti možnosti za izboljšave in razviti priporočila za izboljšave in nadaljnje poslovanje. Revidiranje poslovanja lahko opravlja tako revizor kot katerikoli strokovnjak, ki nima pooblastil in potrdil, ki so zakonsko zahtevana. Poteka tako, da se poleg revidiranja računovodskih izkazov proučuje tudi analiziranje poslovanja, cilj pa je doseganje čim večje učinkovitosti in dobičkov pri poslovanju podjetja. V nasprotju z revidiranje računovodskih izkazov, ki se nanašajo na preteklost, gre tukaj za iskanje drugačnih rešitev za povečanje učinkovitosti in gospodarnosti poslovanja.

Druga možna delitev revidiranja je glede na povezanost posameznika ali skupine, ki opravlja revizijo:

- *Zunanje revidiranje*; zunanji revizorji niso uslužbenci podjetja katerega revidirajo so neodvisni delavci, ki opravljajo storitve na podlagi pogodb. Takšen način delovanja jim omogoča, da lahko podajo bolj objektivno mnenje kot notranji revizorji. Njihova naloga je proučevanje računovodskih poročil in ugotavljanje njihove skladnosti s ustreznimi računovodskimi standardi.
- *Notranje revidiranje*; notranji revizorji so uslužbenci podjetja v katerem izvajajo revizijo. So odvisni delavci znotraj organizacije, ki neodvisno presojujejo in vrednotijo poslovanje, in jih je podjetje samo vpeljalo, da bi lahko poslovodstvo imelo večjo kontrolo nad delovanjem računovodstva. Pogosto je njihova naloga revidiranje skladnosti s predpisi in revidiranje poslovanja, poročajo pa največkrat revizijskemu odboru upravnega sveta. Prednost, ki jo imajo pred zunanjimi revizorji, je v tem, da so vključeni v vsakodnevno poslovanje podjetja in izvajanje svojih priporočil.
- *Državno revidiranje*; državni uslužbenci revidirajo različne organizacijske funkcije. Organi državne uprave revidirajo podjetja, da ugotovijo ali je bil davek na dodano vrednost obračunan in poravnan v skladu z zakoni in predpisi. Davčna uprava pa revidira davek na dobiček in dohodke, prav tako z namenom, da sta bila ugotovljena v skladu z veljavnimi zakoni.

3.2 STANDARDI IN NAČELA REVIDIRANJA

Pri opravljanju revizije se uporabljajo standardi, ki so del skupine standardov za posle uradnega potrjevanja. Opravljajo jih uradno potrjeni računovodje.

Splošno sprejeti standardi revidiranja; gre za smernice in splošno sprejete revizijske postopke, ki so povezani z revidiranjem računovodskih poročil. Pri splošno sprejetih standardih velja, da morajo revizijo opravljati osebe z ustrezno strokovno izobrazbo, da mora revizor pri vsaki nalogi ohranjati neodvisnost razmišljanja in da je pri opravljanju revizije potrebna primerna poklicna skrbnost.

Usposobljenost revizorja; država želi imeti visoko kakovost storitev, zato zahteva da zunanji revizorji izpolnjujejo določene pogoje, da lahko pridobijo naziv javno potrjenega računovodje. Ti pogoji se nanašajo na izobrazbo, izkušnje in preizkušanje znanja (Habjanec, 2001, str. 4-7):

- Pri izobrazbi se ponavadi zahteva visokošolska diploma s poudarkom na računovodskih predmetih. Velikokrat je pomembno tudi nadaljevanje izobraževanja v smeri revizije.
- Zelo pomembne so tudi izkušnje na področju revizije. Od posamezne države pa je odvisno kakšne in koliko izkušenj zahteva.
- Ključna zahteva je tudi izpit, ki ga mora opraviti revizor, namenjen pa je preizkušanju na različnih področjih računovodstva. Pri tem je seveda zelo pomembno šeže omenjeno nepretrgano izobraževanje in obnavljanje znanja.

Vsak revizor se mora pri opravljanju svojega dela držati določenih načel (Skitek, 2001, str. 16):

- Neoporečnost, nepristranskost in neodvisnost; revizor mora biti pri svojem delu pošten, pravičen, neodvisen, objektiven in nepristranski.
- Zaupnost; je eno od najpomembnejših načel, saj mora revizor spoštovati zaupnost informacij do katerih pride med svojim delom in jih ne sme razkrivati, razen če dobi za to posebno naročnikovo dovoljenje.
- Strokovno znanje in usposobljenost; revizor mora biti ustrezno usposobljen za revidiranje, prav tako pa mora biti ažurno seznanjen z razvojem mednarodnih in državnih določil o računovodstvu in revidiranju ter zahtev ustreznih pravil in zakonodaje.
- Prenos dela na druge; velikokrat revizor pri svojem delu potrebuje pomoč, v ta namen povabi k sodelovanju tudi druge revizorje ali pa prenese naloge na svoje pomočnike. Pri tem je pomembno, da usmerja in nadzoruje

njihovo delo, saj je še vedno sam odgovoren za izraženo mnenje o računovodskih informacijah.

- Dokumentiranje; v primeru dokazovanja, da je bilo revidiranje opravljeno v skladu s temeljnimi načeli, mora revizor za lastno zaščito, dokumentirati in shranjevati vse pomembne listine, ki služijo kot dokaz.
- Ustrezno načrtovanje; da lahko revizor dobro opravi svoje delo mora predhodno skrbno načrtovati potek samega dela, dobro opravljeno delo namreč pomeni uspešno, učinkovito in predvsem pravočasno opravljeno revizijo.
- Revizijski dokazi; revizor mora s pregledovanjem računovodskih informacij pridobiti dovolj dokazov, da lahko pride do utemeljenih sklepov, pri tem pa je pomembno, da so dokazi zadostni, ustrezni in razumni. Pri tem uporablja dva postopka. Prvi je preizkus podrobnosti poslovnih dogodkov in stanj in drugi je analiza najbolj pomembnih kazalnikov in trendov ter izsledkov nenavadnih nihanj in postavk (Deržek, 2002, str. 12).
- Računovodski sistem in notranja kontrola; poslovodstvo mora revizorju zagotoviti, da so vse računovodske informacije dokumentirane in da je računovodski sistem ustrezen, poleg tega pa mora ovrednotiti tudi delovanje notranje kontrole, ki mu bo v pomoč pri revidiranju.
- Revizijski sklepi in poročanje; podlaga za izražanje mnenja so dokazi do katerih pride revizor s pregledovanjem računovodskih informacij. Njegova naloga je, da poda sklepe glede uporabe računovodskih pravil in usklajenosti danih informacij z njimi ter skladnost revizorjevega mnenja z poznavanjem poslovanja revidiranega podjetja.

3.3 POSTOPEK REVIZIJE IN NJENI ZAVZANCI

Sam postopek revizije je sestavljen iz treh korakov:

- a. Načrtovanje seznanjanja z poslovanjem podjetja, predvsem računovodstva in notranje kontrole in obdelovanja podatkov na podlagi katerih nastanejo računovodska poročila.
- b. Zbiranje in vrednotenje dokazov na podlagi katerih se presoja računovodska poročila.
- c. Poročanje o ugotovitah in podajanje revizijskega mnenja.

Navada je, da predno začne revizor opravljati revizijo v podjetju, predloži v podpis naročniku listino o sprejemu posla. V omenjeni listini so navedeni cilji in pa obseg revizije. Za ponavljajoče se revizije, ko podjetje oziroma naročnik in revizor stalno sodelujeta, velikokrat ni potrebno vsakokrat podpisovati listine.

Po 54. členu Zakona o gospodarskih družbah morajo letne računovodske izkaze najkasneje v 6 mesecih po preteku poslovnega leta podati v pregled samostojnim revizijskim podjetjem vse velike in srednje družbe, povezane družbe ter družbe katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi (Prek, 1999, str. 359). Za omenjene družbe je torej revizija obvezna, za ostale, ki niso zavezani za revizijo pa je le stvar njihove odločitve. Velikokrat se podjetja na željo lastnikov vseeno odločijo zanj, saj s tem dobijo nekakšno potrditev da podjetje res pravilno in pošteno posluje.

Podjetje v katerem se izvaja revizija, je dolžno revizorjem priskrbeti vse potrebno, da lahko uspešno in učinkovito opravijo svoje delo. Najbolj pomembno je seveda, da jim omogočijo vpogled v vse poslovne knjige, listine in računalniške zapise. Največkrat to pomeni, da jim morajo zagotoviti dostop do poslovnih protorov v času poslovanja podjetja. Prav tako pa jim morajo dati na razpolago prostore in pripomočke za delo.

V primeru, da revizor nima strokovnega znanja, ki je potrebno za preizkus in oceno posameznih postavk v računovodskih izkazih, mora zavezanec pridobiti cenitev oziroma strokovno mnenje o posameznih postavkah, strokovnjaka ustrezne stroke. Kadar ti pogoji niso izpolnjeni kakor predvideva zakon, mora revizor to tudi zapisati v revizijskem poročilu.

3.4 VLOGA REVIZORJEV

Revizijska podjetja so strokovne organizacije, ki zaposlujejo javno potrjene računovodje (Certified Public Accountants – CPA) in lahko opravljajo različne storitve (Deržek, 2002, str. 15):

- *Revidiranje*; je ponavadi glavna dejavnost, katere namen je večinoma poročanje o resničnosti računovodskih izkazov.
- *Davčne storitve*; tako kot navadni računovodski servisi se lahko ukvarjajo tudi z davčnim svetovanjem. Največkrat je to pomoč naročnikom pri izpolnjevanju in sestavljanju davčnih napovedi.
- *Svetovalne storitve*; to so storitve, ki se stalno spreminjajo in ponavadi ne pomenijo računovodskih, revizorskih ali davčnih storitev. Lahko so kot dodatek k ostalim storitvam ali pa so samostojne.
- *Računovodske storitve*; večinoma se takšnih storitev poslužujejo podjetja, ki sama vodijo poslovne knjige, vendar pa rabijo pomoč pri sestavljanju računovodskih izkazov. Temu pravimo paberkovanje, kar pomeni sestavljanje računovodskih izkazov brez kakršnegakoli zagotovila za njih.

Zelo učinkovita je tudi uporaba notranje revizije, tako za poslovodstvo kot tudi za

zunanjega revizorja. Notranji revizor nosi odgovornost, ki jo je nanj preneslo poslovanje, in skrbi da se neprestano izvaja kontrola nad računovodstvom. Prednost takšnega delovanja je, da se sproti preiskuje in odpravlja napake, kar pomeni, da ima podjetje že pri vstopu in pa pozneje tudi pri izstopu informacij bolj točne podatke kot če te kontrole ne bi bilo.

4 ODKRIVANJE RAČUNOVODSKIH PREVAR

V ožjem, računovodskem pogledu, so prevare namerne, napačne predstavitve računovodskih izkazov, ki so na prvi pogled neločljivo povezane z računovodskimi napakami. Širši pojem prevar pa ne zajema zgolj računovodskih prevar, ampak vse, ki se v podjetju zgodijo in jih je možno odkriti iz računovodskih poročil podjetja. Pri odkrivanju imajo zelo pomembno vlogo revizorji, ki s svojo strokovnostjo in neodvisnostjo lahko ocenijo pravilnost računovodskih poročil.

4.1 NAPAKE IN PREVARE V RAČUNOVODSKEM POROČILU

Med napako in prevaro je razlika, tako v sami definiciji, kot v posledicah, ki jih imata na podjetje, njegov ugled ter poslovanje.

Prevara je v 11. smernici Mednarodnih smernic za revidiranje definirana kot namerna, napačna predstavitev računovodskih informacij. Obsega lahko naslednje postavke (Mednarodne smernice za revidiranje, 1992, str. 88):

- pri krojevanje, ponarejanje ali spreminjanje evidenc oz. dokumentov;
- nezakonito prisvajanje sredstev;
- prikrivanje ali opuščanje učinkov poslovnih dogodkov v evidencah in listinah;
- evidentiranje poslovnih dogodkov, ki se niso zgodili;
- napačna uporaba računovodskih pravil.

O **napaki** govorimo kadar gre za (Mednarodne smernice za revidiranje, 1992, str. 88):

- nenamerne pomote, ki se pojavljajo v računovodskih izkazih;
- matematične ali pisarniške napake v evidencah in računovodskih podatkih;
- spregled ali napačno razumevanje pravil.

Pri razlikovanju teh dveh pojmov je potrebno paziti, saj se lahko zgodi, da prevara izgleda samo kot napaka in podjetje tako ni, kljub zavajanju, primerno kaznovano. Pri sankcioniranju je namreč med obema pojmomoma velika razlika. Pri namernem

zavajanju je kazen seveda večja, kot pa če gre samo za pomoto.

4.2 NAJBOLJ TIPIČNE PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

Nenavadno je govoriti o najbolj tipičnih prevarah v računovodskih poročilih, saj morajo tisti, ki prikrivajo in zavajajo uporabnike teh izkazov to narediti čim bolj inovativno, da jih je težje odkriti. Vseeno pa obstajajo določene okoliščine v katerih je ponavadi večja verjetnost, da bo prišlo do napake oz. prevare in prav na te je potrebno usmeriti posebno pozornost. Omenjene okoliščine so (Habjanec, 2001, str. 4-7):

Problemi neoporočnosti, sposobnosti in vplivnosti posloводства; posloводство se izmika sodelovanju z revizijo in v pogovorih ne daje točnih informacij, zaposleni v računovodski in finančni službi se pogosto menjavajo, prav tako se menjavajo revizorji in drugi strokovni delavci s katerimi podjetje sodeluje, vodstvo se pretirano nagiba k poslovnemu tveganju, pri tem pa nima poslovne strategije niti oblikovane politike poslovanja podjetja.

Problemi v poslovnem in kontrolnem okolju podjetja in neobičajni pritiski podjetja; v panogi narašča recesija, večje je število nepravilnih poslovnih potez, zaradi tega se poslabšuje poslovna uspešnost podjetja, kakovost zaslužkov se zmanjšuje tudi zaradi uporabe različnih računovodskih pravil po katerih se evidentirajo prihodki, delničarji imajo manjši dobiček kot jim je bil obljubljen, računovodje so pod pritiskom, da morajo končati računovodska poročila v zelo kratkem času, pri tem pa ima podjetje še tako zapleten računovodski sistem, da dovoljuje številne napake, čeprav bi ga lahko poenostavili, prav tako je možno, da blago ni fizično zavarovani, klju notranjim kontrolam.

Prevare in napake v zvezi z nekaterimi poslovnimi dogodki; pojavjajo se neobičajni poslovni dogodki, ki pomembno vplivajo na izkazani dobiček, poslovni dogodki pri katerih plačilo za izdelek oz. storitev izhaja iz drugega vira kot od naročnika, nenavadne storitve, ki vplivajo na izkazane stroške in obveznost podjetja.

Revizorjeve težave pri pridobivanju zadostnih revizijskih dokazov; za vse poslovne dogodke niso zagotovljene pravilne, pravočasne in popolne računovodske listine, izvirne računovodske listine niso prekontrolirane, odobrene in priložene drugim listinam, pojavljajo se razlike med računovodskimi prekontroliranimi evidencami in revizorjevimi opazovanji.

Obstaja tudi naslednja delitev na sedem večjih skupin možnih prevar (navedene razmere so značilne za ZDA) pri katerih je cij bodisi navidezno povečanje dobička bodisi usmerjanje tekočega dobička na prihodnje poslovno obdobje (Habjanec, 2001, str. 9-13):

Predčasno prikazovanje prihodkov

V ZDA računovodska pravila zahtevajo, da je blago plačano preden se prikaže poslovni prihodek podjetja. Do takšne oblike prevar tako prihaja konec poslovnega obdobja ko hočejo podjetja povečati svoj dobiček. Najbolj pogosto se to dogaja v avtomobilski industriji. Takšno knjiženje podpirajo tudi Slovenski računovodski standardi, kjer 18. standard določa, da v primeru ko ni realno, da bodo prihodki za izdelek oz. storitev dejansko plačani, je potrebno upoštevanje prihodkov začasno odložiti, tako da jih prikažemo na kontih kratkoročnih pasivnih časovnih razmejitev. Prav tako Slovenski računovodski standardi zahtevajo za izkazovanje prihodkov od prodaje nekatere pogoje kot so prenos tveganja in pravice na kupca, gotovost glede plačila, stroškov in možnosti za vračilo prodanih količin. Možnost, da se prihodki pokažejo še preden je bila opravljena storitev oz. prodan izdelek obstaja, če kupec plača avans na podlagi avansnega računa, iz katerega je jasno razvidno in z rokom določeno, da bo kupljeno opravljeno oz. dostavljeno kasneje.

Prikazovanje lažnih prihodkov

Gre za navajanje sredstev, ki jih je podjetje pridobilo z neprodajnimi transakcijami, kot poslovnih prihodkov podjetja. Obstajajo tri tipične skupine prevar.

- Prikazovanje prihodkov ob zamenjavi podobnih sredstev (v ZDA značilno za poslovanje z nepremičninami),
- prikazovanje vračil kupcev kot prihodek (dvojno knjiženje),
- lažne ocene v vmesnih finančnih poročilih (poslovodstvo poda namenoma nerealne ocene prihodkov).

Povečanje prihodkov iz enkratnih virov

Najbolj značilno za to vrsto prevare je, da podjetje ne loči poslovnih, finančnih in izrednih prihodkov, temveč vse skupaj predstavi kot prihodke iz poslovanja. Takšen primer se je zgodil leta 1983 ko je podjetje Charter Company prikazalo v omenjenem poslovnem obdobju zelo visok dobiček, kmalu za te pa je šlo v stečaj. Slovenski računovodski standardi oz. 18. standard tako določa, da je potrebno razdeliti prihodke, tako da je jasno razvidno kateri prihodki so dejansko poslovni in kateri ne.

Odlaganje trenutnih odhodkov na kasnejša obdobja

Je najpogostejši način povečanja dobiča v poslovnem obdobju. Prvi način je, da se za osnovno sredstvo določi, da ni več uporabno in ga zato ni potrebno amortizirati. Drugi način pa da se spremeni način amortiziranja osnovnih sredstev oz. da se zmanjšuje znesek amortizacije. Stem se ohranja višja vrednost sredstva, ob morebitni prodaji, in seveda večji dobiček, zaradi manjših stroškov. Po Slovenskih računovodskih standardih je možno da podjetje spremeni velikost odhodkov v posameznem obdobju z različnimi načini merjenja le teh, vendar pa mopro takšno ravnanje natančno pojasniti.

Nezapisane ali prikrite obveznosti

Gre za podatke, ki niso razvidni iz računovodskih poročil, vendar pa imajo velik pomen za njihove uporabnike. To so naprimer različne tožbe, ki grozijo podjetju ali pogodbeno vezanost na določeno število poslovnih partnerjev.

Odlaganje trenutnih prihodkov na kasnejše obdobje

Prihodki podjetja morajo biti praviloma izkazani v obdobju v katerem so nastali. Včasih podjetja namenoma znižajo prihodke v poslovnem obdobju v katerem imajo dobiček, zato da bi se lahko v naslednjem letu izognili morebitni izgubi. Takšno knjiženje sicer ni pravilno, vendar pa se revizorjem zdijo manj sumljivi nižji kakor visoki dobički.

Prestavljanje bodočih odhodkov na sedanje obdobje

Pri takšnem zavajanju je cilj isti kot pri prejšnjem, se pravi da želi podjetje v prihodnjem obdobju poslovati z dobičkom, zato prenese nekatere odhodke iz bodočega v trenutno poslovno obdobje.

4.3 VLOGA REVIZORJA PRI ODKRIVANJU IN PREPREČEVANJU RAČUNOVODSKIH PREVAR

Odkritje prevare ni lahka naloga, običajno zahteva veliko časa, pogosto tudi sodelovanje strokovnjakov z različnih področij, kljub temu pa so prizadevanja večkrat neuspešna.

Preprečevanja se lahko lotimo s štirimi ukrepi (Schilit, 1993, str. 147):

- izboljšanje znanja zunanjih revizorjev (večji poudarek naj bo na tehnikah odkrivanja prevar v računovodskih poročilih),
- izboljšanje računovodskega znanja zunanjih uporabnikov računovodskih izkazov (več znanja s področja zavajanja bi jim pomagalo pravočasno odkriti nekatere tipične prevare)

- spodbuda zaposlenim (poslovodstvo naj kaznuje storilce in nagrajuje poštene računovodske informacije),
- izboljšanje delovanja notranjih kontrol (dobro organiziran sistem kontrole v podjetju ne bo dopuščal tako napak kot prevar).

Pravila revizija je možna le, če ima revizor neomejen dostop do vseh informacij o poslovanju naročnika, vendar pa je velik del teh informacij zaupne narave, saj gre za poslovne skrivnosti podjetja. Naročnik revizije se zavaruje proti razkritju poslovnih skrivnosti in drugih zaupnih informacij, z izjavo, ki jo podpiše revizor, saj bi lahko v nasprotnem primeru lahko podjetju povzročilo veliko škodo. Tako je revizijsko delovno gradivo izključno revizorja in ne naročnika revizije.

Revizor je dolžan podjetju s katerim je sklenil pogodbo revidirati računovodska poročila, ne pa tudi dajati nasvete poslovodstvu o poslovanju podjetja. Revizor velikokrat pri pregledovanju računovodskih podatkov opazi probleme in neizkoriščene možnosti podjetja, o katerih sicer ni dolžan poročati, a so vseeno pomembne za uspešnost poslovanja. Prav zato mora dobro razmisliti kaj bo napisal v pismu poslovodstvu. Njegova naloga je da zapiše vse pomanjklivosti v delovanju notranje kontrole, ne pa tudi da napiše svoje interese. Lahko se zgodi, da bo naročnik dobronamerni namig revizorja vzel za zagotovilo za uspeh, kar pa ni nujno da se bo res zgodilo.

Ponavadi so revizorji tisti, ki naj bi pravočasno odkrili prevaro, zato ob vsakem škandalu, ko gre za zavajanje uporabnikov računovodskih izkazov, javnost verjame, da so revizorji namerno sodelovali pri kaznivem dejanju. V ameriški revizijski praksi je bilo takšnih primerov kar nekaj. Vseeno bi bilo napačno za vse prevare kriviti revizorje, njihovo delo ni ugotavljanje poštenosti poslovodstva, temveč oceniti resničnost računovodskih podatkov. Ne preseneča dejstvo, da je bila polovica vseh prevar odkrita čisto po naključju, saj se revizorji lotijo pregledovanja računovodskih izkazov po naročilu naročnika in ne zaradi suma, da gre za prevaro.

Preiskovanju in odkritju prevare lahko tako sledijo bodisi kazenska ovadba, civilna tožba, pogajanja in poravnava, odpust ali zgolj zaščitni ukrepi. Situacija je bolj enostavna ko revizor odkrije prevaro pri kateri poslovodstvo ni vpleteno, v takem primeru namreč obvesti samo poslovodstvo, ki potem ukrepa naprej. Zelo zapletena in težka pa je situacija, ko je poslovodstvo dejansko vpleteno v zavajanje ali ko je eden od računovodskih izkazov neresničen. V takem primeru se revizor znajde v dilemi ali naj v skladu z zakonodajo ovadi stranko in jo tako izgubi, ali naj izda mnenje s pridržkom oz. negativno mnenje ter s tem spregleda moralne in etične zadržke. V Sloveniji, zaradi relativno kratke prakse, še vedno ni natančno določeno, kako naj revizor ukrepa ob odkritju prevare ter kdaj naj o tem

poroča organom pregona (Habjanec, 2001, str. 32).

4.4 KAZENSKA ZAKONODAJA V PRIMERU PREVAR V RAČUNOVODSKEM POROČILU

Gospodarska kazniva dejanja so v slovenskem pravnem sistemu opredeljena v Kazenskem zakoniku Republike Slovenije, kjer so tudi navedene sankcije za posamezne oblike kaznivih dejanj zoper gospodarstvo. Kazenski zakonik RS kazniva dejanja zoper premoženje opredeljuje v členih 211-230, kazniva dejanja zoper gospodarstvo pa v členih 231-255.

Pomembni členi, ki se navezujejo na prevare v računovodskih poročilih so (Kazenski zakonik RS, 1995):

235. člen – preslepitev pri pridobitvi posojila ali ugodnosti

S tem členom se prepoveduje pridobivanje posojil, investicijskih sredstev ali subvencij s predložitvijo neresničnih ali nepopolnih podatkov o premoženju, dobičku oz. izgubi. Za tako ravnanje je predvidena denarna kazen ali zapor do treh let.

236. člen – preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji

Pri trgovanju z vrednostnimi papirji je protizakonito prikazovati lažno premoženje, dobiček oz. izgubo ali druge podatke, ki vplivajo na tržno vrednost vrednostnih papirjev. Takšno ravnanje se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do dveh let.

240. člen – ponareditev ali uničenje poslovnih listin

Vpisovanje lažnih podatkov v poslovne knjige, spise ali druge poslovne listine, ki se jih mora voditi po zakonu in so pomembne za poslovni promet z drugimi pravnimi ali fizičnimi osebami ali so namenjene za odločitve v zvezi z gospodarsko ali finančno dejavnostjo, se kaznuje z zaporom do dveh let. Enako se kaznuje uporaba lažne poslovne knjige, listine ali spisa kot resnične in uničenje oz. poškodovanje omenjenih dokumentov. Prav tako je kazniv tudi poskus vseh omenjenih dejanj.

Kazenski zakonik ni edini vir kazenske zakonodaje s področja prevar v računovodskih poročilih. Sankcije za kazniva dejanja najdemo tudi v Zakonu v gospodarskih družbah in Zakonu o računovodstvu.

Prevare v računovodskih izkazih so del vsakdana vsakega sodobnega gospodarstva. Z razvojem gospodarskega sistema se bodo razvile tudi nove

oblike zavajanj, ki se jim žal tudi slovenska podjetja ne bodo mogla izogniti. V prihodnosti je zato potrebno gospodarski sistem pripraviti tako z novimi zakoni kot z dodatnim znanjem, da bo pravočasno in čim bolj učinkovito odkrival ter preprečeval prevare.

5 AMERIŠKI PRIMER - ENRON -

5.1 PREDSTAVITEV PODJETJA

Leta 1985 sta se v Enron združili podjetji Houston Natural Gas in Internorth. Najprej so trgovali s plinom, elektriko in vodo, kasneje tudi s pomnilniškimi čipi. Podjetje je bilo že na začetku zadolženo in je v prvem letu skoraj bankrotiralo, saj so v tem času močno upadle cene nafte. Takrat so elektriko in plin proizvajali, prevažali in prodajali monopoli, ki jih je regulirala država.

Preobrat na boljše je podjetje doživelo s prihodom Kennetha L. Laya, ki ni le prevzel vodstvo nad poslovanjem, temveč podjetje preusmeril na nova poslovna področja. Enron je začel kupovati energijo in jo prodajati naprej, kar je bila za tisti čas precej nenavadna ideja. Sčasoma so tako vzpostavili »trgovsko platformo«, kjer je v omrežju poslovnih vezi vsak lahko ponudil odveč plin, elektriko, plinovodske zmogljivosti ali skladiščne površine, najprej preko telefona in nato preko interneta. Podjetje ja tako živelo od majhne cenovne razlike v transakcijah v svojem omrežju.

Enron je nastal kot podjetje za izgradnjo plinovodov, vendar je v zadnjem desetletju razširil poslovanje na električno energijo in naravni plin, telekomunikacije, investicije, papirno in lesno industrijo ter zavarovalništvo.

V času internetne dobe je bil Enron v razcvetu, povsod so se obetali novi dobički, tečaj delnic se je dvigoval. Leta 2001, po nenadnem upadu delniškega tečaja za polovico, je odstopil namestnik, tedanji predsednik uprave, Kennetha L. Laya, tako da je slednji moral spet prevzeti vodstvo. Za mnoge uslužbence bi moralo takšno dogajanje veljati za alarm, da se v podjetju nekaj dogaja, vendar nihče ni posumil za kaj gre, saj je Kenneth L. Lay bil, in za mnoge še zmeraj je, kulturna osebnost, oče in iznajditelj, ki je pomagal Enronu uspeti. Kenneth L. Lay je bil zgled ekonomistov po vsem svetu, saj je s svojim znanjem in sposobnostmi vodenja dvignil Enron med sedem največjih ameriških korporacij. Imel je prijatelje v najvišjih gospodarskih in političnih krogih, saj je bil gost predsednika Busha starejšega, v svojem podjetju pa je zaposlil tudi nekatere nekdanje uslužbence

Bele hiše, da so na podlagi svojih poznanstev in političnih vez pridobivali donosne pogodbe za Enron. Njegov prijatelj je bil tudi današnji predsednik Bush mlajši, zanj je Enron leta 2000 vložil 2,4 milijona dolarjev za predvolilno kampanjo (Šesti molk o Enronu, 2003). Kenneth L. Lay je bil imenovan tudi za svetovalca predsednika na področju energetike.

Družba Enron je hitro napredovala, vendar njena rast ni bila tako zdrava in uspešna, kot je zatrjevalo njeno vodstvo. Enron je namreč ponarejal svoje bilance, ker je nekatere dolgove prepisal hčerinskim družbam in jih v letnih poslovnih poročilih ni prikazal. To pa je v ZDA najstrožje prepovedano, pravzaprav imajo takšno ravnanje za poslovno povsem nemoralno in neetično.

5.2 PREVARE IN NAPAKE PRI POSLOVANJU

Ameriški energetska velikan Enron je 2. decembra 2001 na sodišču v New Yorku objavil stečaj po 11. poglavju, s čimer je zahteval zaščito zase in 14 hčerinskih podjetij. Poleg tega je vložil odškodninsko tožbo v višini 10 milijard dolarjev proti podjetju Dynergy Inc., ker to ni izpolnilo obljube o prevzemu Enrona. To je bil začetek največjega stečaja v ameriški zgodovini s katerim je nastalo okoli 60 milijard škode za ameriško gospodarstvo. Enron je bil še leta 2001 po prihodku, ki je znašal 100 milijard dolarjev, sedmo največje ameriško podjetje (Senatorji zaslišali trojico vodilnih Enrona, 2003). Propadel je zaradi finančnih manipulacij vodilnih uslužbencev, ki so ustanavljali partnerska podjetja, s pomočjo katerih so prikrivali dolg, umetno napihovali dobiček, predvsem pa pobirali smetano za svoj žep. Največji škandal pa je, da je vodstvo podjetja zaposlenim prepovedalo prodajati delnice iz pokojninskih skladov, medtem ko so jih sami prodali še preden je podjetje šlo v stečaj.

Podjetje je imelo konec leta 2001 600 milijonov dolarjev izgub, zato je začela padati vrednost njegovih delnic. Predsednik uprave Kenneth L. Lay je še septembra istega leta spodbujal zaposlene, ki niso imeli dostopa notranjih informacij, naj kupujejo delnice, saj so načrtovani poslovni rezultati naslednjega četrtletja odlični tako da se bo cena delnic še dvignila. Sam je v tem času unovčil za 100 milijonov dolarjev Enronovih delnic. Šele po izbruhu škandala v javnosti, ko je že tako nizka cena delnice padla iz 90 ameriških dolarjev na 70 centov, je vodstvo podjetja sporočilo, da je bila vrednost podjetja previsoko ocenjena za 1,2 milijarde ameriških dolarjev, saj so pretiravali z dobički in navajali neresnične podatke o dolgovih (Družini Bush se obeta senatna lupa, 2003).

Na koncu je Enron imel 3500 partnerskih podjetij, ki so mu zagotavljala 40%

dohodka, s tem da so bili zadolženi omenjeni partnerji in ne podjetje samo. Vodilni delavci v podjetju so namreč več let ustanavljali partnerska podjetja, nanje prenašali izgube in tako umetno ohranjali vrednost podjetja in delnic. Trik je bil sijajen, zakonit in precej običajen za Ameriko, saj so se ga posluževala mnoga podjetja (Senatorji zaslišali trojico vodilnih Enrona, 2003).

Med glavnimi krivci za propad je bil Jeffery Skilling, nadomestni predsednik Enrona med odsotnostjo Kennetha L. Laya, ki je obtožen, da je med leti 1999 in 2001 prodal za 66 milijonov dolarjev delnic, medtem ko so številne družine ostale brez pokojninskih prihrankov. Med najbolj odgovornimi za škandal je bil tudi nekdanji finančni direktor Andrew Fastow, ki si je skupaj z Jefferyem Skillingom omislil partnerska podjetja in iz njih potegnil vsaj 30 milijonov dolarjev (Senatorji zaslišali trojico vodilnih Enrona, 2003). Krivdo za pranje denarja in prevare v poslih je priznal pomočnik bivšega finančnega direktorja Michael Kopper.

Zgodba bi se nadaljevala, če ne bi jeseni 2001 v vodo padel načrtovani prevzem Enrona s strani energetskega velikana Dynergy. Pri pregledu Enronovega poslovanja so odkrili številne nepravilnosti, vrednost delnice tedaj sedme največje ameriške korporacije pa je drastično padla. Enron je bil ob razglasitvi stečaja vreden le 27,7 milijarde dolarjev in imel 27.500 zaposlenih (Nekdanji Enronov finančnik Fastow se bo predal oblastem, 2003).

Preiskovalci so odkrili, da je Kenneth L. Lay osebno odobril posel z enim od partnerskih podjetij v vrednosti 91 milijonov dolarjev, v juniju 2000, čeprav sam pravi, da ni vedel ničesar o obstoju partnerskih podjetij. Poleg tega so odkrili, da so člani nadzornega odbora dobivali podkupnine, da so si zatiskali oči pred dogajanjem v podjetju (Nadzorni odbor je zatiskal oči, 2003). Eden izmed članov je tako v letu 2000 dobil kar pol milijona dolarjev za svetovanje, nekateri so dobivali 6000 dolarjev dodatnih mesečnih prihodkov, vsi pa so prejeli povračilo v višini 350.000 dolarjev letno, kar je dvakrat več kot dobivajo člani nadzornih odborov v 200 največjih ameriških podjetjih (Predsednik Enrona odobril najmanj en sporni posel, 2003).

V letu, ko je Enron ustvaril za 950 milijonov dolarjev čistih prihodkov, so si na primer nekdanji predsednik in generalni direktor Kenneth Lay in tovarišija razdelili kar 750 milijonov dolarjev. Večino tega so pobrali v delnicah Enrona, vendar so se hitro znašli in prišli do gotovine. Lay je na primer v enem letu potegnil iz podjetja 77 milijonov dolarjev gotovine, kar je plačal z Enronovimi delnicami. Nadzorni odbor tega ni vedel ali pa ni želel vedeti.

Po nadaljni preiskavi je ameriški senatni preiskovalec ugotovil, da so nekatere

ameriške in tuje investicijske banke Enronu odobrile več milijonov dolarjev vredna posojila, ki so sedaj propadli družbi omogočila, da prikriva svoje dejansko finančno stanje. V svojem poročilu je med drugim ugotovil, da so nekatere banke Enronu pomagale pri bilančnih goljufijah, za kar so dobile s strani Enrona različna nadomestila. Najbolj izpostavljeni sta bili banki Citigroup in J. P. Morgan Chase. S prvo je vodstvo Enrona doseglo ustni dogovor leta 1999, po katerem mu je Citigroup odobril 125 milijonov dolarjev vredno posojilo. Denar so banke Enronu nakazovale prek zapletenih finančnih transakcij, s čimer je podjetje nekoliko prikrilo svoje obveznosti. Predstavniki Citigroupa zagotavljajo, da niso bili seznanjeni s položajem v Enronu, zato so bili posli z njim takrat po njihovem mnenju primerni in zakoniti (Še o Enronu, 2003).

5.3 NEPRAVILNOSTI IN PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

Do sedaj je bilo v primeru Enron podanih veliko obtožb proti vodilnim delavcem v podjetju. Obtoženi so bili sklepanja skrivnih sporazumov in prikrivanja realnega stanja vrednosti podjetja. V oktobru 2003 so omenjene obtožbe dobile tudi bolj konkretno razlago. Pri pregledovanju dokumentov so se pokazale napake na temeljnih računovodskih področjih, kot je nepravilno vrednotenje sredstev in nezakonita uporaba rezervacij za prikrivanje izgube.

Napake so se pojavljale na štirih računovodskih področjih:

- Računovodstvo je uporabljalo neko lastno shemo s katero so manipulirali z zaslužki;
- Prenašali so izgubo iz podjetja, ki je poslovalo slabo, na podjetje, ki je bilo uspešno;
- Zviševali so vrednost sredstev in s tem umetno povečevali prihodke;
- Izogibali so se odpisovanju sredstev, da bi preprečili izgubo.

Primer takšnega ravnanja, ki ga je odkrila Zvezna komisija za vrednostne papirje in borzo je bil v letu 2000, ko so v Enronu hoteli prikriti 400 milijonov ameriških dolarjev dobička iz poslovanja, medtem ko so v istem času manipulirali z investicijo v vrednosti 100 milijonov dolarjev, ki naj bi jim pomagala doseči načrtovani dobiček. V ta namen so nezakonito za 100 milijonov dolarjev povečali vrednost nekega drugega sredstva. Po besedah računovodstva jim je tako ukazalo vodstvo. Kasneje, v letu 2001, ko so potrebovali prihodke, so ta dobiček oziroma takrat oblikovane rezervacije prikazali, da ne bi imeli izgube (Fraud Case at Enron Is Settled, 2003).

Tako so uporabljali računovodske trike za razdeljevanje visokih dobičkov iz

veleprodaje, ki je bila uspešna v maloprodajo, ki je povzročala izgubo. Najbolj kruto je da so ti dobički nastali med energetske krizo v Kaliforniji, ko so vsa podjetja poslovala slabo, Enron pa je na njihov račun bogatel.

V maloprodaji, ki je veljala za eno najbolj uspešnih področij poslovanja podjetja, ker so nudili storitve in izdelke tako poslovnim kot fizičnim odjemalcem, so tako za uspehom stale mnoge nepravilnosti. Terjatve, ki jih ni bilo možno izterjati so namreč prenašali v veleprodajo. S tem so prikriji izgubo in dajali vtis, da maloprodaja posluje zelo uspešno.

5.4 RAZSEŽNOSTI IN POSLEDICE AFERE

Po izbruhu afere, ko se je že pokazalo kakšne razsežnosti ima so se vsi začeli spraševati, kako da nihče ni ničesar opazil. Namigi so že prej prihajali s strani novinarjev in tudi nekaterih zaposlenih, vendar se vodstvo podjetja nanje ni odzvalo. Najbolj nenavadno je bilo, da revizorji, ki so preverjali njihova računovodska poročila, niso ničesar odkrili.

Kmalu se je pokazalo zakaj je bilo tako, revizorska hiša Arthur Andersen je bila namreč soudeležena pri prevarah. Izkazalo se je, da revizorska hiša računovodskih knjig ni samo revidirala, temveč jih je tudi pisala. Podjetja niso samo nadzorovali, pač pa mu tudi svetovali, za kar so dobili 52 milijonov dolarjev na leto, polovico tega je bilo samo za svetovanje. V uradih Arthur Andersena v Houstonu so takoj, ko so izvedeli, da se bo preiskava Zvezne komisije za vrednostne papirje in borzo v primeru Enron dotaknila tudi njih, začeli z odstranjevanjem kakršnihkoli dokumentov, povezanih z revizijo Enrona. Približno mesec dni pred objavo stečaja so revizorji tako množično uničevali dokumente, vendar kljub uničenju mnogih pomembnih listin, niso mogli prikriti svoje vpletenosti. Preiskava je pokazala, da je revizorsko podjetje Arthur Andersen, prikrivalo, da je imel Enron na računih partnerskih podjetij skritih več kot pol milijarde dolarjev dolgov. Uslužbenec revizorske hiše, ki je bil pristojen za pregled poslovanja Enrona in odgovoren za uničevanje dokumentacije, je povedal, da je ukaz za uničenje dobil od tedanje glavne pravnice. Poslala naj bi okrožnico s poudarkom na politiki podjetja po kateri je potrebno stare dokumente uničiti, saj je potrebno narediti prostor za tekoče. Odvetniki Arthur Andersena so skušali poroto prepričati, da je podjetje postopalo v skladu s poslovno politiko, ki pravi, da se je treba znebiti odvečnih papirjev v zvezi s preteklim delom, vendar jim je bilo na koncu vseeno dokazano kršenje zakonov (Arthur Andersen spoznan za krivega uničevanja dokumentov, 2003).

S propadom Enrona so bile oškodovane velike banke in denarne ustanove, pri

katerih je podjetje najemalo posojila, ter milijoni drobnih naložbenikov, ki so na newyorški borzi kupovali njegove delnice. Med najbolj oškodovanimi so bili seveda zaposleni v Enronu, propadel je namreč Enronov pokojninski sklad, brez zaposlitve pa je ostalo vsaj 4500 ljudi (Družini Bush se obeta senatna lupa, 2003). Vsak uslužbenec je namreč smel do 15% svoje plače vplačati v pokojninski sklad, kateremu so mu bile priznane davčne olajšave, zraven je podjetje dodalo še polovico delnic, ki jih nihče ni smel dvigniti do 50. leta starosti. Dokler je tečaj delnic rasel je takšen sistem uslužbencem obetal soudeležbo na borzi in bogastvo na stara leta. Na koncu so zaradi stečaja izgubili službo in bili ogoljufani za naložen denar. Delavci, ki jih je družba odpustila v obdobju od decembra 2002 do konca februarja 2003, so namreč v tem obdobju iz naslova odpravnin po večini dobili 5500 dolarjev, na podlagi sklenjene poravnave pa bo družba znesek zvišala do skupno 13.500 dolarjev. Odpuščeni delavci, ki so se pogodili z družbo, bodo sicer s sprejemom takšne odpravnine izgubili pravico zahtevati morebitno razliko v znesku, do katerega bi bili upravičeni na podlagi splošnih aktov družbe, ohranili pa bodo drugovrstne zahtevke, kot so tisti iz naslova zmanjšanih pokojninskih vplačil v zameno za delnice družbe ter zaradi neizplačila odškodnin nekaterim vodilnim delavcem (Enron in odpuščeni delavci sklenili poravnavo, 2003).

Posledice propada so bile mnogo širše, ker je imel Enron močan vpliv tudi v politiki, saj naj bi nov energetske zakon nastal po njihovi želji in je bil napisan prav tako kot je njim najbolj ustrezalo. Vse to je Enron lahko dosegel, ker v zadnjih letih država energetskega področja ne nadzoruje več tako strogo kot nekoč. Najprej je popustila v Teksasu, potem pa v vseh združenih državah. Sedanji predsednik George W. Bush je kot teksaški guverner podpisal prve predpise o razpršitvi trgovanja, s katerimi je zelo pomagal Enronu. Za podobno ravnanje se je zavzemal tudi na državni ravni, zaradi česar ga je seveda Enron tudi podprl. Enron je bil največji financer predvolilne kampanje predsednika Georgea Busha, številnih republikancev in tudi demokratov. Zato se je investitorjem in javnosti zdelo, da je Enron uspešna in dobičkonosna družba. O dobro izdelanem mehanizmu lobiranja priča tudi podatek, da je imel Enron posebno programsko opremo, ki so ji rekli kar matrica. V program so lahko vnesli vsak najmanjši predlog spremembe zakona, računalnik pa je izračunal, kolikšna izguba bi nastala za podjetje, če bi kongres predlog sprejel. Na podlagi izračunov so se vodilni odločili, ali se splača lobirati za preprečitev sprejetja zakona (Šesti molk o Enronu, 2003).

Izkazalo se je tudi, da so Enron in druga podjetja v času najhujše energetske krize v Kaliforniji med leti 2000 in 2001 manipulirali trg, navijali cene in pobirali mastne dobičke. Ameriška Zvezna komisija za regulacijo energije je ugotovila, da so zaslužili veliko več od 1,8 milijard dolarjev, kolikor so zvezni regulatorji priznali

Kaliforniji decembra 2001. Po uradnih podatkih države Kalifornije je energetska kriza stala skupaj 45 milijard dolarjev, kar so seveda plačali prebivalci, včasih tudi z več kot 100 odstotkov višjimi računi električne energije in naravnega plina. Guverner Kalifornije je v začetku leta 2001 zahteval preiskavo, vendar se Washington ni odzval, podpredsednik ZDA Dick Cheney pa je Kalifornijo obtožil, da je sama kriva, ker je sprejela pomanjkljiv program energetske deregulacije. Demokrati so bili prepričani, da Washington noče posredovati zaradi dobrih zvez članov administracije z energetsko industrijo, ki je Cheneyju pomagala izdelati nacionalno energetsko strategijo. Po podatkih Ameriške Zvezne komisije za regulacijo energije je Enron v letih 2000 in 2001 zaslužil 500 milijonov dolarjev in sicer tako, da so preko hčerinskih podjetij kupovali elektriko iz Kalifornije, ki se je ubadala s hudo sušo, in jo prodajali nazaj po višjih cenah. V času energetske krize so najprej za pomanjkanje krivili sušo, vendar je preiskava pokazala, da je bilo električne energije vedno dovolj, le da so pohlepna podjetja sušo izkoriščala za prikrievanje in bogatenje na račun davkoplačevalcev (Enron in druga podjetja oškodovali Kalifornijo, 2003). Enron je kaznovan tako, da do konca stečajnega postopka ne bo smel prodajati energije po konkurenčnih cenah, čemur strokovno pravijo "smrtna kazen" (Zvezna komisija za energetiko kaznovala Enron, 2003).

5.5 REVIZIJSKA HIŠA ARTHUR ANDERSEN

Arthur Andersen, nekoč eno izmed petih vodilnih računovodskih podjetij je tako le še senca nekdanjega podjetja z 28.000 zaposlenimi v ZDA. Razprodali so številne dele in izgubili 670 večjih strank, zaposlenih pa je le še 10.000 ljudi. Arthur Andersen je imel nekoč 1700 partnerjev, ki so izvajali revizije, doslej pa ga je zapustilo več sto. Med njimi je bil tudi David Duncan, ki je v Houstonu vodil revizije za Enron. Enron je bil dobra stranka, saj je Arthur Andersen za različne računovodsko-finančne usluge od njega dobival najmanj milijon dolarjev na mesec. Duncana so v začetku leta odpustili, nato pa je začel sodelovati z vladno preiskavo in v zameno za nižjo kazen priznal, da je naročil uničiti na tisoče dokumentov, povezanih z revizijo Enrona. Duncan je na sojenju zatrdil, da so ga iz centrale v Chicagu oktobra 2001 prijazno spomnili na politiko podjetja glede hranjenja dokumentacije, s posebnim poudarkom, da je treba politiko upoštevati glede Enrona. Ta politika nalaga, da je treba odvečne papirje čimprej uničiti, da ne bi po nepotrebem zasedali dragocenih prostorov (Arthur Andersen spoznan za krivega uničevanja dokumentov, 2003). Ameriška zvezna sodnica v Houstonu je obsodila podjetje Arthur Andersen na pet let pogojne kazni in plačilo 500.000 dolarjev zaradi oviranja preiskave Enrona. Pogojna kazen pomeni, da Arthur Andersen, ki je nekoč zaposloval 28.000 ljudi, danes pa samo še kakšnih 10.000,

v petih letih ne sme prekršiti zakona in prodajati svojih delov brez dovoljenja uradnika za nadzor nad pogojno kaznijo. V primeru, da bo prekršil zakon bo brez novega sojenja prejel dodatne denarne kazni. Zanimivo je, da je v zadnjih 20 letih podjetje izvensodno poravnalo več kot deset velikih tožb in plačalo odškodnine zaradi zavajanja vlagateljev z laganjem o dejanskem stanju računovodskih knjig podjetij v katerih je opravljalo revizijo (Arthur Andersen pet let pogojne in denarna kazen, 2003).

5.6 ENRON DANES

Enron je danes le še ruševina nekdanjega največjega podjetja na svetu. V 50-nadstropni stolpnici Enronovega sedeža v Houstonu je nekoč delalo 7500 ljudi, danes pa samo še 2000. Danes zaposluje Enron še 14.000 ljudi, večinoma v elektrarnah in pri vzdrževanju naftovodov. O njegovem stečaju so bile doslej napisane tri knjige, televizijska postaja CBS snema celovečerni film, ugled pa je pokopan (Dokazana povezava med Enronom in napihovanjem cen elektrike v Kaliforniji, 2003).

Enronove ostanke vodi predsednik vršilec dolžnosti Stephen Cooper, sicer strokovnjak za prestrukturiranje. Medtem sta nekdanja predsednika Kenneth L. Lay in Jeffrey Skilling še na prostosti, saj si lahko privoščita vrhunske odvetnike. Proti obema je že vložena civilna obtožnica ministrstva za delo, ki zahteva, da vrneta stotine milijonov dolarjev zaposlenim in upokojencem. Tožilci pa se ju ne bodo dotaknili, dokler ne bodo imeli neovrgljivih dokazov o vpletenosti v kazniva dejanja.

Ameriškemu pravosodnemu ministrstvu je do sedaj uspelo, kot najvišjega odgovornega, obtožiti nekdanjega finančnega direktorja Enrona Andrewa Fastowa, proti kateremu so spisali zajetno obtožnico v skoraj 100 točkah. Fastow po plačilu 5 milijonov dolarjev varščine čaka na sodni proces, ki se bo začel aprila leta 2004. Obtožnico proti Fastowu je omogočil njegov nekdanji podrejeni direktor Michael Kopper, ki je priznal krivdo za pranje denarja in druge zločine, v zameno za nižjo kazen pa obljubil pričanje proti Fastowu (Nekdanji vodilni v Enronu priznal svojo krivdo, 2003). Obstaja možnost, da so tožilci Fastowu naprtili 100 točk obtožnice, da ga prepričajo v predajo oziroma priznanje vsaj nekaterih kaznivih dejanj. Razlog za to je v tem, da želijo preko Fastowa priti do Kennetha L. Layja. V njihovem interesu pa je tudi, da škandal zaradi velikih razsežnosti čimprej zaključijo.

Mnogi oškodovani investitorji so prepričani, da za vse dogajanje ni krivo le

Enronovo vodstvo, temveč tudi oblasti, saj niso poskrbele za potreben nadzor nad družbinim poslovanjem. V nekaterih časopisih so že namignili, da nadzora ni bilo, ker naj bi ga preprečil sam predsednik, da bi zavaroval svojega prijatelja. Kenneth L. Lay se je namreč lani sestal s podpredsednikom Dickom Cheneyem, različni direktorji so se kar šestkrat pogovarjali z vladnimi predstavniki (Družini Bush se obeta senantna lupa, 2003).

Enron je bil prva v vrsti domin ameriških korporacijskih škandalov, ki so začeli prihajati na dan pri drugih podjetjih kot so Adelphia Communications, Global Crossing in WorldCom.

6 SLOVENSKI PRIMER - SIB BANKA -

6.1 PREDSTAVITEV BANKE

SIB banka je bila ustanovljena 26. aprila 1990. V tem času so bile v Sloveniji prve svobodne volitve, star izvršni svet še ni imel polnih pooblastil a je vseeno razpolagal z denarjem. V pogodbi o ustanovitvi je malo manj kot večinski delež pripadal izvršnemu svetu Republike Slovenije, ostalih delničarev je bilo še 119, med njimi so bile zavarovalna skupnost Triglav, Petrol, ITEO, Študijsko središče, nekdanji marksistični center CK, še nekatera druga podjetja v družbeni lasti in fizične osebe Vlado Klemenčič, Robert Černe, Janez Kopač, Mitja Povše ter drugi (Afera SIB banka, 2003). Proti ustanovitvi je bila Gospodarska komisija takratnega Demosa, saj so menili, da skuša stara oblast v zadnjih dneh svojega upravljanja spraviti na varno svoje kadre in materialna sredstva ne glede na njihove strokovne reference in njihovo dosedanjo uspešnost. Izjava, ki so jo napisali dva dni pred ustanovitvijo je bila sicer sprejeta kot predlog, vendar ni imela nikakršnega učinka, saj je bila ustanovitev vseeno izpeljana.

Ustanovitveni kapital je zagotovila Republika Slovenija v vrednosti 20 do 40 milijonov nemških mark, največ kapitala je SIB tudi v prihodnosti dobivala od države in javnosti. Denar so imeli pri njej naložena javna in državna podjetja, kjer so lokalne skupnosti imele večinski delež, ali pa so bile absolutni lastnik, mnoge vladne in druge agencije med njimi Agencija za plačilni promet, Slovenska izvozna družba, Sklad za razgradnjo nuklearne elektrarne Krško, Slovenska razvojna družba, Zavarovalnica Triglav, Ljubljanska Energetika in drugi (Afera SIB banka, 2003).

SIB banko je država izbrala tudi za banko, v katero je nemška vlada vložila nekaj deset milijonov nemških mark za kreditiranje, ki ni imelo ekonomske osnove (Afera SIB banka, 2003). SIB ni nikoli spadala med banke, ki so bile najbolj

uspešne ali banke v katere se sredstva splača naložiti in vlagati. Iz tega je razvidno, da je šlo tukaj za nekaj drugega kot za ekonomske razloge zaradi katerih je banka obstajala in držala denar državnih institucij. Šlo je za politično povezavo, ki ni imela nikakršnih korenin v neki ekonomski logiki.

Leta 1997 je SIB banka formalno izkazala izgubo v višini 548 milijonov tolarjev, kar je velika izguba za banko z relativno nizkim deležem (Afera SIB banka, 2003).

Na slovenskem finančnem trgu je banka namreč imela samo 1% delež in ostalo bančno moč, kakršno je pač imela. Pol milijarde tolarjev čiste izgube bi morale predstavljati alarm prve stopnje za vse regulatorje, ki bi se morali oglasiti, vendar se ni zgodilo nič. Vodstvo je ostalo isto, nobenih ukrepov ni bilo sprejetih, prav tako ni bilo nobenih javnih opozoril potencialnim strankam banke ali kupcem delnic. Banka Slovenije bi morala pričeti z ukrepi opozarjanja in zdravljenja, vendar je tokrat prvič dokazljivo zanemarila svoje dolžnosti.

Tako so vsaj od leta 1997 naprej v Banki Slovenije kot tudi v vseh ostalih finančnih subjektih pristojnih in nepristojnih, vedeli za dejansko stanje v SIB banki, vse do prodaje večinskega deleža Energetki, a so ga tolerirali.

6.2 PREVARE IN NAPAKE PRI POSLOVANJU

Težave v SIB banki so se pojavile že zelo zgodaj in so bile vseskozi skrivane, zato niso nobeno presenečenje, saj banka ni poslovala na ekonomski osnovi. Namesto, da bi težave poskušali odpraviti so jih z različnimi prijemi, bodisi s skrivanjem pred revizorji, bodisi z dogovorom z nadzornimi inštitucijami, enostavno »pometali pod preprogo«.

Jeseni 2001 so se sestali Nada Klemenčič, predsednica uprave Zavarovalnice Triglav, Vlado Klemenčič, direktor SIB banke, Igor Pogačar, prokurist Energetike in mestna oblast ter še nekateri drugi in se dogovorili kakšna bo cena delnice po kateri bo Energetika kupila večinski delež v SIB banki. Odločili so se, da bodo delnice, ki so bile takrat vredne 1000 tolarjev kupovali poceni od 3000 do 3800 tolarjev na delnico (Afera SIB banka, 2003). To pa ni bilo vse kar se je dogajalo, zgodilo se je tudi to, da je Energetika delnice SIB banki plačala prej, preden jih je vodstvo odkupilo od svojih delničarjev. Se pravi, najprej je šel denar za nakup delnic od javnega podjetja na upravo banke, potem je banka ali posamezniki, ki so vedeli za to informacijo, po nižji ceni s tem denarjem kupovali delnice od malih delničarjev, jih s tem goljufali in kršili najmanj pet zakonov, ter na koncu delnice veliko dražje prodali javnemu podjetju.

Oktobra 2001, ko je Energetika odštela 3,5 milijarde tolarjev denarja davkoplačevalcev za nakup delnic, ki so bile vredne trikrat manj, je nadzorni svet javnega podjetja začel razpravo o nakupu. Sprejeli so naslednji sklep: »Nadzorni svet se seznanil z namero o nakupu banke in to podpira ter se strinja, da lahko javno podjetje Energetika v okviru lastnih prostih sredstev izvrši ta nakup« (Afera SIB banka, 2003). Nadzorni svet, ki mora bedeti nad zakonitostjo in ekonomiko poslovanja, je sprejel sklep, da ne želi biti seznanjen s podrobnostmi nakupa, z obrazložitvijo, da bi lahko podrobnosti vplivale na ceno delnic. To bi seveda vplivalo na nakup, saj nihče ne bi kupoval delnic po trikrat višji ceni kolikor so dejansko vredne.

Opozicija v mestnem svetu je zahtevala razpravo na mestnem svetu in seznanitev z okoliščinami nakupa, ker je bila transakcija vendarle prevelika, da bi lahko ostala v tajnosti. Januarja 2002 je prišlo do seje mestnega sveta na kateri naj bi se kljub vsemu poskušalo razčistiti pogoje nakupa, preprečiti še večjo škodo in jo popraviti, vendar je večina svetnikov glasovala proti seznanjenju. Javno podjetje Energetika je z denarjem, ki je bil namenjen izboljšanju ogrevanja v mestu za katerega so plačali davkoplačevalci, kupila SIB banko in jo še trikrat preplačala, mestni svet pa ni hotel biti seznanjen z okoliščinami takšnega nakupa, čeprav bi morali zanj vedeti še preden je sploh prišlo do njega. Odločitev mestnih svetnikov je bila brez dileme višek dogajanja v aferi SIB banke.

Odvetniška pisarna Mira Senice je pred nakupom opravila skrbni pregled SIB banke, za kar jim je Energetika plačala 9,3 milijona tolarjev (Afera SIB banka, 2003). V poročilu so kupce, Energetiko Holding in takratno županjo opozorili, da obstajajo črne in sive luknje v poslovanju. Opozorili so jih tudi, da takratna uprava, ki jo je vodil predsednik Vlado Klemenčič, ni želela podati vseh potrebnih podatkov, kupcem pa so svetovali naj naredijo še finančni pregled banke. Posebej zaradi prodaje tega niso opravili, saj so se zanašali na redno revizijsko poročilo hiše ITO Abeceda.

Kljub opozorilom in pomanjkljivim podatkom so se tako takratna županja mesta Ljubljane, prokurist Energetike, Igor Pogačar, in Holding Ljubljana, vseeno odločili za nakup. Delnice SIB banke je Energetika kupovala od borzne hiše Publikum po 3800 tolarjev na delnico, čeprav naj bi bile vredne le 1000 tolarjev na delnico. Takrat se je prvič pojavil *sum o zlorabi notranjih informacij*, saj je velika možnost, da so podjetja, ki so prodajala svoje delnice Energetiki že vnaprej vedela, da bo prišlo do nakupa po tako visoki ceni. Pojavljajo se tudi namigovanja, da je revizijska hiša namenoma slabo opravila revizijo in da je uprava SIB zavestno skrivala slabo stanje banke. Pretirana cena glede na realno stanje delnice pol leta pred in pol leta po nakupu SIB banke opozarja na možnost, da so se vpleteni v

afero namerno dogovorili prodajati po tako visoki ceni.

Zaradi zapletov je revizorska hiša KPMG preverila postopek nakupa SIB banke. Ugotovili so da je Energetika prvi sveženj delnic kupila še preden je odvetniška pisarna Senica opravila pravni pregled poslovanja banke. Pregled naj bi bil namreč podlaga za odločitev o nakupu. Namesto torej da bi Energetika počakala na konec pregleda je kar kupila sveženj delnic, čeprav še ni vedela ali je to poslovno sploh pametna poteza. Pokazalo se je tudi, da je Energetika svoje lastništvo močno povečala med 15. oktobrom in 15. decembrom 2001 in da je v tem času svoje deleže prodalo veliko podjetij, med njimi Zavarovalnica Triglav, direktorica le te je žena predsednika uprave SIB banke, Zavarovalnica Tilia, BTC, Nama, Slovenijales, Maxi, SKB in še drugi. Od teh podjetij jih je kar nekaj povezanih z Zavarovalnico Triglav. Zavarovalnica Tilia je v lasti pozavarovalnice Sava, katere največji delničar je zavarovalnica Triglav, Nama je v 39% lasti Triglavovega Pida, ki je bil v času spornega nakupa še 45% lastnik Slovenijalesa (Afera SIB banka, 2003).

Po vseh teh dogodkih je bilo samo še vprašanje časa kdaj bo afera prišla v javnost, saj je bila vsa stvar in sama transakcija prevelika, da bi jo spet kar »pometli pod preprogo«. Glavni razlog, da je dogajanje prišlo v javnost je bilo to, da veliko denarja s katerim je Energetika preplačala SIB banko, sploh ni šlo v banko, temveč so se z njim okoristili posamezniki, ki so transakcijo poznali.

6.3 NEPRAVILNOSTI IN PREVARE V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

Poleg neformalnega poslovanja je SIB opravljala tudi nekaj formalnih poslov za stranke, ki so se tam slučajno oglasile, vendar je iz bilanc razvidno, da so bili to praktično, poleg državnih vložkov, edini posli, kjer je banka prišla do nekih sredstev. Ostali posli, ki so se v glavnem opravljali za prijatelje in somišljenike so bili za banko namreč ekonomsko neuspešni, saj se je že vnaprej vedelo, da krediti, ki gredo tem osebam nikoli ali pa vsaj v celoti ne bodo vrnjeni. Trditev je potrdil tudi bivši guverner Banke Slovenije France Arhar, v izjavi, ki jo je podal po izbruhu dogajanja v javnosti. Po mnenju poslanca Janeza Janše je bila SIB banka tako le stroj za pranje in legalno krajo denarja, ki se je v glavnem nabiral od obresti državnih depozitov (Afera SIB banka, 2003).

Kasnejše revizije so res pokazale, da so bili mnogi *krediti nezavarovani* oziroma *neustrezno zavarovani*. Na seznamu 295 dolžnikov je veliko podjetij, ki niso izpolnjevala pogojev za dodelitev kreditov na ekonomski osnovi in je bilo že takrat

jasno, da teh kreditov nikoli ne bodo vrnili. Ocena seznama dolžnikov je pokazala, da v večini primerov šlo za obračanje denarja v ožjem krogu znancev in političnih somišljenikov ter za poskus vplivanja na javno mnenje (Afera SIB banka, 2003).

Leta 2001 je ljubljanska Energetika, v 100% javni lasti, kupila večinski delež SIB banke, vendar je najprej popravila bilanco SIB, tako da je omogočila banki zelo sporno transakcijo 400 milijonov dobička, da je lahko banka na koncu poslovnega leta izkazala 70 milijonov dobička (Afera SIB banka, 2003). Gre za *umetno ustvarjen dobiček, ki je kasneje pomagal pri sklepanju oziroma zavajanju tistih, ki so sprejemali odločitve*. Na zunaj je vse kazalo, da banka SIB posluje pozitivno. Delnice so kupovali po ceni od 3400 do 3800 tolarjev na delnico. Takratna ljubljanska županja Vika Potočnik je na vprašanje, zakaj Energetika in preko nje mesto Ljubljana potrebujeta banko odgovarjala, da je to dober nakup, saj mesto potrebuje svojo banko za vzpodbujanje razvoja in za ugodnejše kredite meščanom ter podjetjem. Omenjenim 3 milijardam tolarjev se je že po pol leta pridružilo še dodatnih 600 milijonov tolarjev, za kolikor so morali povečati osnovni kapital. Sedaj morajo lastniki, da bo banka kapitalsko ustrezna, prispevati še dodatni 2 milijardi tolarjev, saj se je pokazalo, da za *slabe terjatve ni dovolj rezervacij*. Danes je delnica vredna od 400 do 600 tolarjev, tako ima zaradi preplačila Energetika posledično 1,5 milijarde, njen lastnik Holding Ljubljana pa 3,5 milijarde tolarjev izgube.

Energetika je delnice banke SIB tako kupila skoraj po 100% višji ceni od prejšnjega lastnika. Revizijsko poročilo je razkrilo, da je borzna hiša Publikum Energetiki prodala 334.541 delnic po ceni 3800 tolarjev, za kar so odšteli 1,2 milijarde tolarjev, namesto 900 milijonov tolarjev manj, kolikor bi plačali, če bi upoštevali realno ceno delnice, ki je bila takrat okoli 1000 tolarjev. Ostali rezultati revizije poslovanja SIB banke ki jo je naredil KPMG so ostali bolj ali manj skriti.

Skrbni pravni pregled SIB banke je bil s strani mestnih oblasti narejen šele, ko je bil posel že zaključen in ne prej kot je to normalno. Najprej so kupili in šele potem finančno pregledali in ocenili koliko je bila delnica dejansko vredna, zaradi tega je po pregledu prišlo na dan ogromno nepravilnosti.

Zelo zanimiva je transakcija, ki jo je izvedla Gorenjska borzno posredniška družba, ko je Vladu Klemenčiču, direktorju SIB banke, odštela po 3800 tolarjev za delnico en mesec po tem, ko je Energetika že kupila večinski delež v SIB, čeprav ni bilo več potrebe, da kupujejo po tako visoki ceni, saj so že imeli večinski delež. Tako je direktor banke SIB, na račun malih delničarjev in davkoplačevalcev, ki so plačevali drago ogrevanje, zaslužil milijone.

Kasneje se je pokazalo, da še tako veliko preplačilo delnic ne bo zadoščalo za to, da banka SIB začne normalno poslovati, je Banka Slovenije zahtevala dokapitalizacijo. Takšni dogodki bi morali pritegniti pozornost nadzornih organov, vendar ni nihče ukrepal, da bi se stvar razrešila. Spet je prišlo do poskusa da se *poslovanje prikaže drugačno kot je bilo dejansko* in da se ustvari vtis, da posel ni bil tako zgrešen kot je izgledalo.

Glede na podatke in mnenja je razvidno, da je vodstvo SIB banke kršilo temeljna računovodska načela. Najprej so prirejali računovodske izkaze, ki so kazali, da banka posluje uspešno in je zato vanjo vredno vlagati ter s tem zavajali zunanje uporabnike računovodskih izkazov. Po uspešnem zakrivanju, so v času nakupa SIB manipulirali s ceno delnice in se okoriščali na račun delničarjev, prebivalcev in vlagateljev. Vseskozi pa je šlo tudi za zlorabo notranjih informacij s pomočjo katerih jim je uspelo celotno prevaro izpeljati.

6.4 RAZSEŽNOSTI IN POSLEDICE AFERE

Med najbolj odgovornimi je prokurist Energetike Igor Pogačar, ki se kljub odstopu, glede na Zakon o gospodarskih družbah, takšni odgovornosti ne bo mogel izogniti. Očita se mu kaznivo dejanje malomarnega poslovanja in zavajanje nadzornega sveta, saj sta bila nadzorna sveta o nakupu obveščena šele po plačilu prvega svežnja delnic, kar je deset dni po podpisu pogodbe 5. oktobra 2001. Med osumljence sodi tudi Vlado Klemenčič, nekdanji predsednik uprave SIB banke, očitajo mu prav zlorabo notranjih informacij in zavajanje glede dejanskega stanja banke. Sam pravi, da mu nikoli ni šlo za lastne interese, saj bi se sicer zdaj zavzemal za konec SIB banke, kar bi mu povrnilo dobro ime, rekel pa je tudi, da bi v tem primeru iz 8 milijard rezerv, kolikor jih ima SIB banka, povrnili denar Energetiki in da bi še vedno nekaj ostalo za povrnitev ostale nastale škode (Afera SIB banka, 2003).

Med oškodovanimi so bili delničarji SIB banke, ki niso imeli notranjih informacij. Matej Lahovnik, nekdanji delničar SIB in strokovnjak za prevzeme na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, je bil lastnik 1320 delnic v banki SIB. Delnic ni kupil sam, saj je po njegovih besedah in tudi po besedah drugih opazovalcev, kot je že navedeno v prejšnjih poglavjih, banka SIB vseskozi nezadovoljivo poslovala oziroma ni delničarjem zagotavljala primerne donosa, temveč jih je dobil od očeta, ki je bil ustanovni lastnik. V ponudbah, ki jih je dobival od borznoposredniških hiš za odkup omenjenih delnic so se cene vseskozi gibale med 1250 in 1300 tolarji za posamezno delnico.

Spomladi leta 2001, ko so na skupščini SIB izglasovali dokapitalizacijo banke po ceni 2100 tolarjev na delnico, se sam ni strinjal s takšno odločitvijo. Menil je, da SIB ni dovolj donosna, saj je bila po njegovem notranja vrednost delnice precej nižja od 2100 tolarjev. Poleg tega bi, po mnenju Lahovnika, z vstopom Slovenije v Evropsko Unijo in s tem odpravo vseh omejitev pri pretoku kapitala, slej ko prej prišli na dan vsi nenavadni posli, ki jih je banka sklepala. Na zasedanju skupščine je zato kot delničar hotel glasovati proti dokapitalizaciji, vendar njegovega glasu, ki je bil zgolj simboličen niso upoštevali, ker se je prepozno prijavil na skupščino. Kasneje je svoje nezadovoljstvo glede odločitve skupščine o dokapitalizaciji izrazil v pogovoru s tedanjim predsednikom uprave Vladom Klemenčičem. Omenil mu je, da bi svoje delnice prodal, če bi za njih ponudili ceno 2100 tolarjev na delnico, saj je to bistveno več kot so mu zanje ponujali doslej. Direktor SIB banke mu s takšno ponudbo sicer ni mogel ugoditi, mu je pa predlagal, da naj počaka do jeseni, ko naj bi bil menda ugodnejši trenutek za prodajo delnic.

Oktobra 2001 je prejel ponudbo od borznoposredniške hiše Medvešek Pušnik za odkup delnic po ceni 2500 tolarjev na delnico. V obvestilu je bilo med drugim zapisano, da je ponudba veljala za omejeno količino, skupaj za 72.600 delnic. Ponudba je tako veljala do 31. oktobra oziroma do zapolnitve predvidene količine delnic. Glede na to, da je bila realna vrednost delnice precej nižja od ponujenih 2500 tolarjev, ga je zanimalo, kdo bi hotel kupovati delež SIB po tako visoki ceni. O tem se je pozanimal pri upravi banke, vendar mu niso znali odgovoriti, saj po njihovih besedah tudi sami niso točno vedeli kaj se dogaja. Sam je torej ocenil, glede na prejšnje ponudbe, da je delnica vredna veliko manj kot mu zanje ponujajo, zato je prodal delnice po ceni 2500 na delnico in tako namesto 1300 tolarjev na delnico oziroma 1,7 milijona tolarjev, kolikor so mu do takrat največ ponudili za delnice, zaslužil približno 3,3 milijone tolarjev. Po prodaji ga je presenetilo dejstvo, da je bil kupec borzno posredniška hiša G.Loc, ki je hčerinska družba Medvešek Pušnika (Lahovnik, 2003, str. 3).

Novembra 2001, ko je bilo objavljeno, da Energetika kupuje SIB, je bila tako delnica po mnenju kupca vredna najmanj 3400 tolarjev, prodajale pa so se tudi za več. Prav borzno posredniška hiša G.Loc, ki je odkupila Lahovnikove delnice, naj bi le te prodajala po 3800 tolarjev na delnico. Tako sta omenjeni borzno posredniški hiši pri vsaki odkupljeni in nato prodani delnici zaslužili najmanj 1300 tolarjev na delnico. Ob predpostavki, da so delničarji oktobra 2001, ko so dobili ponudbe za odkup delnic po ceni 2500 tolarjev na delnico, razmišljali enako kot Lahovnik, in da so pri borzno posredniški hiši Medvešek Pušnik zapolnili predvideno kvoto 72.600 delnic, ki so jo kasneje tudi prodali, so tako omenjeni borzni posredniki zaslužili najmanj 94 milijonov tolarjev (Lahovnik, 2003, str. 3).

V vsakem primeru je bil za Lahovnika to dober posel, če se primerja s vrednostjo, ki jo ima SIB danes, vendar je bil vseeno ogoljufan za vrednost, ki bi jo te delnice imele, če bi jih prodal po 3800 tolarjev na delnico, kot je bila najvišja cena, ko je Energetika kupovala SIB. V tem primeru bi namreč dobil kar za 1,7 milijona tolarjev več denarja oziroma skupaj približno 5 milijonov tolarjev za 1320 delnic, ki so bile v njegovi lasti.

O nakupu, kot dobri naložbi, govorijo le še tisti, ki so bili vanjo vpleteni, saj se bojijo da bodo morali zanjo odgovarjati in zato prelagajo odgovornost drug na drugega. Glede sumničenj o nepravilnostih pri nakupu, osebnem okoriščanju in zlorabi notranjih informacij nekdanji predsednik uprave odgovarja, da ni nikoli ničesar skrival, saj je bil vedno pripravljen predložiti dokaze o realnem stanju. Sam je bil tudi delničar SIB banke in je pri prodaji delnic veliko zaslužil, prodal je 572 delnic v času, ko je Energetika že kupovala po ceni 3800 tolarjev na delnico, tako je zaslužil okoli 2,1 milijona tolarjev (Lahovnik, 2003, str. 3).

Nenazadnje je bila škoda povzročena tudi ljubljanskim davkopllačevalcem, ki so plačevali višje stroške Energetiki v prepričanju, da bo šel izkupiček za izboljšavo ogrevanja v Ljubljani. Denar namenjen omenjeni investiciji je tako izgubljen, prebivalci mesta Ljubljane pa bodo morali ponovno zbrati denar za isto investicijo. V tem primeru bo tudi ogrevanje, tako kot je bila SIB banka, preplačano.

Glede na omenjeno škodo, ki je nastala se ne da izogniti vprašanju, kje so bili nadzorni organi, ko se je vse to dogajalo.

Po izglasovanju sklepa mestnega sveta, da ne želi biti seznanjen s podrobnostmi nakupa, je svetniška skupna Socialdemokratske stranke konec januarja 2002 podala kazensko prijavo skupaj z dokazi o nezakonitem delovanju tožilstvu, kriminalistični policiji, računskemu sodišču in pristojnim vladnim agencijam. V roku enega meseca so dobili odgovor od vseh institucij, da niso pristojni za kakršnokoli mnenje. Med najbolj odmevajočimi je odgovor predsednika računskega sodišča Vojka Antončiča, ki je dejal, da Energetika in SIB banka nista v mestni lasti. Najbolj pa je zanimivo kaj se je dogajalo s kazensko prijavo na državnem tožilstvu. Po enem letu, ko je afera že izbruhnila v javnosti in so se iskali krivci, je prišlo do vprašanja kaj se je zgodilo s to prijavo. Vrhovna državna tožilka Zdenka Cerar je javno priznala, da so prijavo nekam založili in je prosila mestno svetniško pisarno SDS, če ji lahko še enkrat pošljejo omenjeno prijavo. Pri tem je zanimivo tudi to, da je bila prijava poslana tako na vrhovno državno tožilstvo kot na ljubljansko tožilstvo, vendar se je na obeh očitno »izgubila«.

Zdaj se z dogajanjem v SIB banki se že kar nekaj časa ukvarjajo tudi na uradu za preprečevanje korupcije, direktor urada ugotavlja da vse dogajanje spada v nek širši kontekst slovenske tranzicije oziroma privatizacije in da gre za odpovedovanje nekaterih ključnih mehanizmov nadzora. Povedal je, da so že pred enim letom opozorili na nepravilnosti pri poslovanju SIB, vendar so bili obtoženi, da delajo poslovno škodo. Predvsem menedžerji jemljejo korupcijo v gospodarstvu kot nujno zlo oziroma kot nekaj kar je spremljajoč pojav vsakdanje gospodarske prakse v Sloveniji. Najbolj kritična je po njihovem mnenju t.i. velika korupcija, ki se odvija na višjih nivojih in je ostalim neprepoznavna, posledice se pojavijo lahko pri višjem davku, pri cestah, ki niso popravljene ali pri ogrevanju, ki ni izboljšano tako kot se je zgodilo v tem primeru. Pojav takšne korupcije danes daleč najbolj ogroža Slovenijo.

6.5 REVIZIJSKA HIŠA ITEO ABECEDA

Po mnenju Energetike je revizorska hiša Iteo Abeceda izdelala zavajajoče revizorsko mnenje o banki SIB, zato so vložili skupno tožbo zoper revizorsko hišo, nekdanjega direktorja SIB Vlada Klemenčiča in Simona Petriča v vrednosti 2,5 milijarde tolarjev (Gerovac, 2003, str. 2). Podjetje Iteo Abeceda je namreč v aprilskem poročilu leta 2002 banki SIB napovedala uspešno prihodnost. Na podlagi takšnega poročila se je Energetika tudi odločila za nakup SIB banke, saj v nasprotnem primeru, če bi bilo prikazano pravo stanje, ne bi šli v nakup. Iteo Abeceda in njen sedanji direktor Franc Kolenc, ki je zamenjal bivšega direktorja Vilija Pernerja, je v obrambo dejstvo, da po revizijskem pregledu revizijske hiše, s strani družbe KPMG niso odkrili večjih nepravilnosti. Končno mnenje o prihodnosti Iteo Abecede in vpletenih v morebitna kazniva dejanja še ni znano. Po besedah Inštituta za revizijo, so proti nekdanjem direktorju Viliju Pernerju, ki je izdal omenjeno mnenje o uspešnosti SIB banke v prihodnosti, možni trije ukrepi, med katerimi je tudi odvzem revizorske licence.

6.6 SIB DANES

Konec decembra 2003, so se delničarji SIB banke, ki je v skoraj 81-odstotni lasti NLB, odločili za prostovoljno likvidacijo. Posle SIB bo prevzela NLB, upniki pa bodo dobili svoje terjatve poplačane v celoti ko bodo zapadle. Terjatev je za skoraj 19 milijard tolarjev, če bo ostalo na koncu, po poplačilu terjatev, še kaj likvidacijske mase, bo ta razdeljena delničarjem glede na velikost njihovega lastniškega deleža.

Za likvidacijo so se nadzorniki SIB odločili zato, ker naj ne bi bilo več ekonomskih

vzrokov za obstoj banke, saj se kljub zniževanju stroškov v zadnjih mesecih ni ustvarilo dovolj čistih prihodkov. SIB banka zaradi preteklih izgub tudi ni bila več kapitalsko ustrezna.

Za SIB banko to pomeni, da bo od dneva izdaje odločbe o likvidaciji poslovanje banke omejeno, saj ne bo smela več opravljati bančnih in drugih denarnih storitev in tudi ne menjalniških poslov ter plačilnega prometa za tretje osebe. SIB banka bo tako lahko za imetnike računov opravljala le izplačila v breme in vplačila v dobro njihovih računov.

7 SKLEP

Dogajanje po svetu in pri nas, opozarja poslovodstvo, naložbenike in druge sodelavce podjetij, da se ne morejo več zanesti na mnenje zunanje kontrole, temveč je vse bolj pomembna tudi notranja kontrola. Komerčni pritiski trga vse bolj pogosto vzpodbujajo prikrivanje in prirejanje različnih informacij, ki so ključne za gospodarstvo in njegov razvoj.

Vloga računovodij se je zelo spremenila. Namesto objektivnega in samostojnega dela, le to postaja subjektivno in čedalje bolj povezano z sodelujočimi podjetji. Računovodja namreč ni več le eden izmed poslovnih partnerjev oziroma dobaviteljev storitev, temveč je njegova vloga veliko bolj osebna. Danes bi se tako lahko računovodje imenovali poslovni svetovalci. Pri vodenju knjig nekega podjetja tako ni dovolj samo površno poznavanje delovanja tega podjetja. Računovodja se mora s poslovanjem podjetja poistovetiti in tako ne more ostati le zunanji opazovalec, temveč ne zavedno postane del le tega.

V nasprotju z računovodstvom, je revizija lahko veliko bolj objektivna, saj ji narava dela to dopušča. Naloga revizorja je, da pregleda in napiše mnenje o delu računovodij in tudi na splošno sodeluje bolj z računovodstvom kot poslovodstvom. Seveda to ne pomeni, da so računovodski delavci bolj nagnjeni k prevaram v poročilih, problem je le v tem, da jih narava dela velikokrat zavede v takšno ravnanje. Je pa res, da zaradi takšnih okoliščin izgubljajo svoj ugled v objektivnosti, medtem ko ga revizorji pridobivajo oziroma vsaj ohranjajo.

Takšno mišljenje, ki se trenutno zdi precej realno se lahko kaj hitro spremeni. Na podlagi obravnavanih primerov Enrona in SIB banke, je razvidno, da tudi revizorji niso več tako »brezmadežni«[»] kakor jih je do sedaj videla javnost. Prav pri teh dveh primerih sta namreč, revizorski hiši, zadolženi za preverjanje delovanja računovodstva, sami sodelovali v kriminalnih dejanjih ponarejanja in prikrivanja.

Na njuna poročila so se zanesli vsi zunanji uporabniki, vključno z državo, zaradi česar je ob razkritju resničnega stanja omenjenih revidiranih podjetij prišlo do katastrofalnih posledic.

Tako pri Enronu kot pri SIB banki je šlo za kršitev temeljnih računovodskih načel. Poslovodstvo in vpleteni zunanji sodelavci so prirejali računovodske izkaze in s tem zavajali vse zunanje uporabnike, ki so bili na nek način odvisni od poslovanja teh dveh podjetij. Medtem so sami znotraj podjetja zlorabljali notranje informacije in služili na račun drugih, ki teh informacij niso imeli. Pri Enronu so bili zaradi takšnega dogajanja najbolj prizadeti zaposleni, ki so v podjetje vlagali svoj trud in denar, na koncu pa dobili odpustnico in majhno oškodnino. Pri SIB banki so po drugi strani zaradi zamolčanih informacij izgubili delničarji, ki bi lahko svoje delnice prodali po veliko višji ceni, kakor so to storili tisti, ki so informacije imeli, največja škoda pa je bila povzročena prebivalcem mesta Ljubljana, ki so izgubili zbrani denar za izboljšanje ogrevanja v mestu.

Zanimivo je, da sta obe podjetji, Enron in SIB banka, imeli dobro politično zaledje. Prav zaradi tega sta po mojem mnenju lahko poslovali na tak način tako dolgo. Enron je javnost samoumevno jemala za dobro stoječe podjetje, saj je bil predsednik podjetja dober prijatelj predsednika ZDA in zgled vsem ekonomistom po svetu. Za SIB banko je tudi veljalo, da je banka, ki naj bi Ljubljani in njenim prebivalcem omogočala ugodnejše kredite in na sploh izboljšala standard v mestu. Zaradi takšne povezanosti med državo in podjetjem je na nek način javnost imela večje zaupanje v omenjeni podjetji. Tako bi bilo škodo možno preprečiti že prej, saj je že pred razkritjem prihajalo do napak, ki bi morale pritegniti pozornost nadzornih organov, vendar so jih prav zaradi prevelikega zaupanja spregledali.

Seveda ne gre spregledati, da je poleg človekovega nagona po pridobivanju čim večjega materialnega bogastva, krivo tudi različno razumevanje in tolmačenje računovodskih poročil, ki izhaja iz različnosti potreb posameznih uporabnikov. Najbolj nevarne so prav informacijske verzeli pri poročanju zunanjim uporabnikom. Poslovodje namreč uporabljalo drugačna merila kot drugi uporabniki in tako lahko javnosti popačijo razumevanje poslovanja, ki je prikazano v računovodskih izkazih. Velikokrat pride do neskladja med dobljenimi in zahtevanimi informacijami, ki je lahko ključno za sprejem napačne odločitve, na podlagi teh informacij. Takšen problem je bil delno rešen z poenotenjem računovodskih standardov in enakimi merili za vrednotenje poslovanja podjetij, vendar pa vseeno ostajajo težave že zaradi nezadostnosti oziroma pomanjkanja informacij pri posameznemu uporabniku in človeškega faktorja, ko različni ljudje isto stvar razumejo različno.

V Evropski Uniji, se tako govori o pripravljanju četrtnih računovodskih poročil, ki bi po mnenju nekaterih omogočala večji nadzor nad podjetji in boljše preprečevanje gospodarskega kriminala. Po mnenju drugih, ki temu nasprotujejo, bi tako kratkoročno poročanje zmanjšalo razkrivanje cenovno občutljivih informacij in spodbudilo kratkoročnost na trgu. Povdarjajo tudi, da v ZDA, ki že uporablja takšna poročila, kljub temu ni uspelo zmanjšati gospodarskega kriminala in preprečiti primerov kot je Enron, Worldcom in podobni. Prav tako bodo podjetja s tem imela večje stroške, saj bodo uporabniki z vsakim poročanjem želeli boljše rezultate, to bo v večini primerov nemogoče, ker je izboljšanje poslovanja dolgoročni cilj, ki zahteva veliko investiranja in predvsem časa.

8 LITERATURA

1. Bobič Janez: Dolžnosti revizorjev v primerih napak in prevar pri naročnikih revizije po mednarodnih revizijskih smernicah in praksi. Revizor, Ljubljana, 1993, 1, str. 69 –75.
2. Cerar Zdenka: Kaznivo dejanje ponareditve ali uničenja poslovnih listin – člen 240 KZ. Pravniki, Ljubljana, 1997, 6 – 8, str. 413 – 421.
3. Deržek Sabina: Revizija in vsebina revizijskega poročila. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 33 str.
4. Dvoršek Anton: Revizor in gospodarski kriminal. Interna revizija. Maribor: Ekonomska fakulteta, 1993.
5. Erbida – Golob Metka: Vloga revizorja pri odkrivanju prevar in nezakonitih dejanj. 29. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih finančah. Zbornik referatov, Portorož, 1997, str. 239 – 248.
6. Gerovac Ksenija: Energetiki se obeta poltretjo milijardo odškodnine zaradi SIB. Finance, Ljubljana, 2003, 169, str. 2.
7. Habjanec Renata: Vloga revizorja pri odkrivanju in preprečevanju prevar v računovodskih izkazih. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 43 str.
8. Hočevar Marko, Igličar Aleksander, Zaman Maja: Osnove računovodstva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 446 str.
9. Horvat Tatjana: Mednarodne novosti: Razplet primerov Enron in Worldcom. Revizor, Ljubljana, 2002, 9, str. 110-113.
10. Koletnik Franc: Vzroki in vrste gospodarskega kriminala in ukrepanja proti njemu. Revizor, Ljubljana, 1993, 1, str. 46.
11. Kržin Alenka: Računovodsko poročilo podjetja. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 27 str.
12. Lahovnik Matej: Pogled delničarja od znotraj: Kronologija prevzema SIB. Finance, Ljubljana, 2003, 32, str. 3.
13. Mikuž Jasna: Nekatere razsežnosti prevar v poslovanju. Revizor, Ljubljana, 1994, 4, str. 30 – 31.
14. Prek Miro: Zakon o gospodarskih družbah s pojasnili. Ljubljana: Primath, 1999. 359 str.
15. Schilit Howard M.: Financial Shenanigans, How to detect accouting gimicks and fraudin financial reports. New York: McGraw – Hill Inc., 1993. 191 str.
16. Skitek Mitja: Zakon o revidiranju. Revizor, Ljubljana, 2001, 12, str. 7-16.
17. Vezjak blanka: Zakonsko zahtevana razkritja v letnih poročilih. Revizor, Ljubljana, 2002, 10, str. 30-35.

9 VIRI

1. Afera SIB banka
[URL:http://24ur.com/bin/story.php?story_id=172§ion_id=2], 15.8.2003
2. Preiskava proti nekdanjemu predsedniku Enrona še ni zamrla.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=61661/>, 7.10.2003
3. Zvezna komisija za energetiko kaznovala Enron.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=53936/>, 7.10.2003
4. Enron in druga podjetja oškodovali Kalifornijo.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=46801/>, 7.10.2003
5. Dokazana povezava med Enronom in napihovanjem cen elektrike v Kaliforniji.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=34557/>, 7.10.2003
6. Arthur Andersenu pet let pogojne in denarna kazen.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=34285/>, 7.10.2003
7. Nekdanji Enronov finančnik Fastow se bo predal oblastem.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=32815/>, 7.10.2003
8. Enron in odpuščeni delavci sklenili poravnavo.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=30364/>, 7.10.2003
9. Nekdanji vodilni v Enronu priznal svojo krivdo.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=29819/>, 7.10.2003
10. Še o Enronu. /<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=28032/>, 7.10.2003
11. Nadzorni odbor je zatiskal oči. /<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=26842/>,
7.10.2003
12. Arthur Andersen spoznan za krivega uničevanja dokumentov.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=25433/>, 7.10.2003
13. Revizorska hiša na sodišče. /<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=22128/>,
7.10.2003
14. Senatorji zaslišali trojico vodilnih Enrona.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=18516/>, 7.10.2003
15. Šesti molk o Enronu. /<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=17619/>, 7.10.2003
16. Predsednik Enrona odobril najmanj en sporni posel.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=17558/>, 7.10.2003
17. Enron v vse večjih škripcih. /<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=16087/>,
7.10.2003
18. Družini Bush se obeta senatna lupa.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=15758/>, 7.10.2003
19. Sum, da so ponarejali bilance. (Delo, 3.9.2003)
20. Sib banko bodo likvidirali.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=69719&poskus=prvic/>, 3.2.2004
21. Nekdanji finančnik Enrona pripravljen sodelovati s tožilstvom.
/<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=70494/>, 22.1.2004

22. Fraud case at Enron is settled. (New York Times, 30.12.2003)

